

1

שני בני אהרן בקרבנותם לפני יהוה
וידבר יהוה אלי משה אחרי מות
א ופלי' י עם משה בחר דמיתו
תרון בני אהרן בקרוביהו

רש"י

לקט בהיר

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני
אהרן וגו'. מה תלמוד לומר *א, כי רבי אלעזר בן
עזריה מושלו, משל לחולה שכנס אליו רופא אמר לו
אל תאכל לוגן ואל תשכב בטחב, בל אחר ואמר לו
אל תאכל לוגן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך
שמת פלוני, זה זרזו יותר מן הראשון, לכך נאמר
אחרי מות שני בני אהרן (ח"ט):

שינוי נוסחאות. אין אנו יודעים מה טעמו לו בדיבור ראשון.

(א) פשוט נראה שקושייתו של רבינו רש"י הוא מה שאמר
הכתוב אחרי מות, מה נפ"מ מתי היתה הדיבור, ובפרט מה
שאמר הכתוב בקרבנות וגו', אבל מקור דברי רש"י הוא
מת"כ, ושם מבואר הקושיא מה נאמר לו בדיבור ראשון,
כלומר ב' דיבורים נאמרו כאן, שבפסוק הב' התחיל עוד
הפעם ויאמר ה' וגו', ועל זה סובב והולך כל הפרשה, ולא
ידענו מה נאמר לו אחר וידבר ה' שבפסוק א', וא"כ
מוכיחים הדברים שגם קושיא שהקשה רש"י הוא עז"ה,

וגדחקו מפרשי רש"י ליישב ב' המאמרים על פי תירונו של ר' אלעזר בן עזריה, והיותר פשוט שלא הזהיר הקב"ה ב' פעמים
רק פעם אחד ומיד הזהירו כמו רופא האחרון, אלא כדי להבין הדבר על צדו הביא ראש"ע במשל שלו ב' רופאים, והיה פי'
הכתוב עז"ה. וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן (ומה דיבר אליו) בקרבנות לפני ה' וימותו (פי' אמר לו שמייתת
בני אהרן היה בשביל שנכנסו לפניו שלא בשעה שננטו) וזה שנאמר לו בדיבור ראשון, ואחר זה בא מאמר השני שאהרן לא
יעשה כן שלא ימות כדרך שמתו בניו, וזה מתורץ ב' הקושיות למה לאריכות הלשון ומה נאמר לו בדיבור ראשון (כ"י -
אודה"ח). ונראה עוד לומר בזה, שר' אלעזר בן עזריה לשיטתו אולי, שנת"כ הוצא דעתו שאזהרת ואל יבא בכל עת נאמרה
לאהרן ולבניו קודם מיתת נדב ואביהוא (הגם שלא מנינו אותם בכתוב), והעונש דהיינו שהוא במיתה היה אחר מיתתו,
ולפי"ז נכון מאוד המשל שדומה לנמשל, שהקב"ה הזהיר ב' פעמים פעם הראשון (שאינו נכתב) היה כרופא הא' בלי מיתה,
והשני כמו שכחוב כאן במיתה כרופא השני (צל"ד), וכל זה לפי דברי חז"ל כאשר אמרנו אבל הפשטנים (עיין ספרנו) אמרו
שאין כאן ב' דיבורים ולא היה קשה לרש"י הכפל של וידבר ויאמר, כי זה ממש כמו בכל התורה שידבר הוא כלל ואמירה
הוא הפרט, כלומר הקב"ה דיבר אל משה ואמר אליו מה וכה, וכל קושייתו של רבינו למה לנו לידע שהדיבור היתה אחרי
מות, וגם אריכות הלשון בקרבנות וגו', ועל זה תירץ שמאמר שידענו שדיבור זה היה אחר מיתת בני אהרן אשר מתו בשביל
קרבנות ממילא ידענו אמיתת פירושו של מאמר ולא ימות, שהכוונה בו שלא ימות כדרך שמתו בניו, ודברים אלו נראים כניס
ואמתיים ממה שמסיים רש"י לכך נאמר אחרי מות ודו"ק. ודע שגירסא אחרת היתה לו להרא"ם בת"כ ובש"י עיי"ש
שהאריך: (ב) פי' במקום לת, שיטנס דירות וצמים צנויים צעומק האדמה ומים הטבעיים ולחלוטית שמתת האדמה עולים
ונמשכים בדופני הצית, ומתמתת זה האויר שבחדר לת ומלוגן וקשה להולמו אפילו לצריאים:

אור החיים

הוא העון שעשו בקריבה זו שעליה מתו. ד' אומרו
וימותו מיתרת אחר שהחול לומר אחרי מות
בקרבנות וגו'. ה' אומרו וימותו" בתוספת ו"א.
ונראה שכוונת הכתוב הוא שצא הקב"ה להזהיר
את משה שלא יחשוב בדעתו כי ללד שהוא יותר
קרוב למלכות שמים ובכל ביתו של המקום נאמן
(הוא) ויכול ליכנס אל הקודש פנימה, והגם שישו ה'
על אהרן לא יתחייב הדבר שגם משה בכלל, כי גדול

א. וידבר ה' וגו'. לריך לדעת מה נאמר
לו בדיבור זה. ב' לחיה ענין
ישמיענו הכתוב היות דיבור זה אחרי מות, מה לי
אחר מה לי קודם. ג' למה הולך לומר בקרבנות
וגו', אם להודיע שמתו בשביל שנהקרבנו לפני ה',
הלא כבר הודיע הדבר במקומו (לעיל י' א')
ויקריבו וגו' אש זרה וגו', ושם הוא יותר מפורש
הדבר ממה שכחוב כאן בקרבנות, שאין ידוע מה

אור בהיר

(א) ולא אמר מתו.

משה דכתיב (צמ)
לא כן עבדי מש
וכוא אומרו ויד
המלוכה, ואמר
זה"ל בקרבנות ל
בני אהרן ובתום
כמו שדרשו ז"ל
אקדש ואף על פ
למדת שלא יועיל
שיפרוץ גדר ליכו
שנחכוון באומרו
יותר קרובים לו
מהם, שאם הי
נעשה בו כמו
אקדש"ה. ואולי
משה, ועל פי
(שם) הוא אשר
סמוך לקריבתם
מיתה ב' בני או
ובחורת כהנים
בא למעט משה
עת, והעלו בא
לרבות כהנים
נחמעט משה מ
(ב) ולא לומר לאחרי
דנביאיה אחרנין לא
(משה) בכל שעמא ו'
שאינו רגיל על לשוני.
שאין המאמר נאמר
כן, כגון (במד' ז' פ'
אבל ק"ק מאן דכר
דיבר, ומתיבת בקרבנו
וימותו אש"כ מתו.
ונכלל בתוך האזהרה.
ונקדש בכבודי, ומשה
המיוחד. (ג) כס
ממפרשי תורת כהני
על אהרן שאל יבא ב

בגמ' דז קוצב יאגב - יואק ברליון ומבא

אִשְׁתָּא נֹכְרִיתָא קָדָם יי ומיתו: ב ויאמר יי קַמְשֵׁה מִלְּךָ עִם אֶהְרֹן אַחִיךָ וְקָא יְהִי עִלְךָ בְּכֹל עֲדָן קְיֹדְשָׁא מְגִיּוֹ קְפָרְכָתָא קְקָדָם

וַיִּמְתּוּ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אֶהְרֹן אַחִיךָ וְאֵל־יִבְיָא בְּכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי

רש"י

לקט בהיר

(ג) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא. שלא ימות כדרך שמתו בניו (ת"ס): (ג) מאמר זה קיום והמשך ממאמר הקודם (וכן יש מי שאומר שהגיון טעות הוא ואין זה דיבור המתחיל חדש אלא מאמר אחד עם מה שלמעלה), גם רז"ל וז"ל (לפי המדרש) למך את הוא"ו של ואל יבא, כי מוקשה הוא, שבהתחלת המאמר היל"ל דבר אל אהרן אחיך אל יבא בלא הוא"ו, ופירושו שהלא כבר אמרתי לך בדיבור ראשון שבני אהרן מתו בשביל שנקטו בלי רשות וזו"ל לזה אני אומר לך באמירה זו, ואל"ל יבא שלא יוסיף גם אהרן לעשות כן כדי שלא ימות (אדה"ח):

אור החיים

דמיון הרופא הג' שזרזו יותר מכולן: **ב. ויאמר ה'** עַמְס לְשׁוֹן אַמְיִרָה"י לַדַּ שְׁהַאֲזִיבָה צִאָה צְחוּקָא שֶׁאִם יִבְיֹא יִמוּת כְּמוֹ שְׁדַרְשׁ רַבִּי אַלְעָזָר בֶּן עִזְרִיָּה. לִזְכֵּה הִוְדִיעוּ כִּי אִין זֶה אֲלָא חֵיצָה יִתִּירָה כְּדֶרֶךְ הַרְפִּיָּא שְׂמַשְׁחָדֵל לִזְרוּ הַחֹלָה לְבַל יִמוּת, וְכַדְמִיּוּן רַבִּי אַלְעָזָר בֶּן עִזְרִיָּה, וְהוּא מַה שֶּׁרָמַז בְּלִשׁוֹן אַמְיִרָה. או יראה כי ה' גדל ורמס את משה שגם דיבור הנוגע לאהרן לבדו לא דיבר ה' עם אהרן אלא אל משה, והוא אומר ויאמר ה' אל משה על דרך (תבוא כ"ו י"ח) וה' האמירך, ותמנא שאמרנו ז"ל (ריש ת"כ) שאפילו במקום שאמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן הכוונה צו למשה שיאמר לאהרן, וזה לך האות שאפילו מלכות אהרן לא נאמרה לאהרן, ואם היה ה' מדבר עם אהרן לא היה צריך לאותו על ידי שליח: **וְאֵל יִבְיֹא** אמר וא"ו צתחילת דיבור, מלבד מה שכתבנו למעלה, נראה עוד לומר כי לזד שקדם משה ואמר לאהרן ציוס א' למשיחתו (לעיל ע"ז) קרב אל המזבח ועשה וגו' משמעות הדברים גידודו כי למזבח יקרב ולא לפנים מן המזבח, ואמרנו

מאורי עולם שהם רז"ל (פסחים מ"א): כי לאו הבא מכלל עשה עשה, ומעשה הריו קדם לו על הכניסה עשה, לזה הוסיף כאן לאו על הדבר ואמר ואל יבא: **בכל עמי**. אבל יש עת שיבא צה"י, והוא מה שאמר אחר כך בזאת יבא וגו' אחת בשנה. וטעם שהקדים ואל יבא בכל עת קודם מלכות ביאתו אחת בשנה"י, לומר אם לא יבא בכל עת אז יזכה לבא בעת הביא אשר אנכי מנוך, ואם יבא בעת אחר לא יבא בכל עת אפילו בעת הרשיון. ודקדק לומר בכל עת"י דרשו רז"ל (ת"כ) שצא לאסור אפילו ציוס"כ עלמנו לא יכנסים"י אלא לדברים הרשומים בכתב אמת להקטיר ולהזות, ולדרך זה הרווחנו דקדוק נכון אחר בחוספת וא"ו של ואל יבא, לומר מלבד אזכרת ימות השנה עוד מוסיף לומר שאפילו ציוס עלמנו לא יבא, ואזכרת שאר ימים דרשו ז"ל (ת"כ) מהפסוק עלמנו שאמר אל הקדש ולא הספיק לומר מבית לפרוכת ומוצן המקום אשר ילכו עליו. ואל יקשה בענין הקדמת הוא"ו"י"י, כי כן דרך הכתוב, ובמקומות אחרים

אור בהיר

מ"ל) פ"י שיהי ממקום אחר שאמר וידבר. (ב) ומה יהיה חסר מן הכתוב אם יאמר ואל יבא אל הקודש. (מא) וכאילו אמר לא בכל עת יבא, שאם האמר בכל שום עת לא יבא, הוא סתירה צמה שאמר בואת יבא וגו'. (מב) הלא יותר טוב היה אם יאמר בואת יבא ולא חוץ ממנו. (מג) והוא בכלל מיותר, שהיל"ל אל יבא כי אם בואת. (מד) ולפי דרוש זה פ"י בכל עת ממש בכל שום עת. (מה) פ"י וזכרון כל השנה שהיא חיבת אל הקודש הוא מאותו ככתוב מהו"ו, וא"כ איך לנו אומרים וא"ו מוסיף, ופירושן של הדברים הוא, שאם לא יאמר הכתוב חיבת מיותרת אל הקודש, היינו אומרים שפ"י בכל עת הוא חוץ מיו"ה"כ, והייחוד מלמדינו לומר

ס
י
א
ב
ה
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נז
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נז
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

הַכִּפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת בִּי
בְּעֵנָן אֲרָאָה עַל־הַכִּפֶּרֶת: ג בְּזֹאת יָבֵא
אֶהְרֶן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בַּפֶּר בֶּן־בֶּקֶר

כִּפֶּרֶת דִּי עַל אֶרְוּנָא וְלֹא יָמוּת
אֲרִי בְּעֵנָנָא אֲנָא מִתְגַּלִּי עַל בֵּית
כִּפֶּרֶת־א: ג בְּדָא יְהוּ עַל־הָאָרֶץ
לְקוֹדֶשָׁא בְּתוֹר בֶּר תוֹרִי

לקט בהיר

רש"י

ד' ר"ל הכוונה הוא הדיוק שלא מן הכתוב, ואין כוונתו מה שאמר בפירוש שאל לא בא לא ימות, כי פשיטא הוא, ומהיכי תימי ימות (ג"א), ועוד יש כוונה בדברי רבינו ממה שמשנה לשונו ולא אמר כבשאר מקומות אבל אם יבא ימות לשון עמיד, אלא אמר אם בא הוא מת לשון הוזה, לפי שאין זו מיחה בידי שמים כמו בשאר מקומות כגון מחוסר נגדים, שאם יבא זמן תשלום פורענותו (לא עמה) ימות, ויכול לפעמים לבטל עונשו בתשובה כראוי או בפדין או ביקורין וכדומה, אבל מיחה זו מיחה פתאומית תיכף ומיד כמו שהיה נדבדב ואזיהוא, וכמו שהובא מעשה ציומא ע"ט (נח"י), עוד אשמעין שאין זו הבטחה שבזכות שמירת המצוה לא ימות עולמית (ב"ב): (ד) תיקן כאן רבינו ד' דברים, (א) אין הדגוש מונח על חיבת בען לומר בעבור "שבען" אני נראה שם לזה לא יבא, אדרבה, זה היה נותן טעם להפך שיכול לבא שאין שכינתו צהתגלות כל כך רק בען, אלא נדגש חיבת ארצה, לומר שמה שגראה שם הען אין זה כמו שאר עניים אלא אני כנבודי כביכול שם בען זה, (ב) הגם שחיבת ארצה הוא לשון עמיד בא העמיד במקום הוה כמשפטו נכמה מקומות ופירושו תמיד אני נראה, (ג) אות צ"ח של בען אין פירושו בחוכו, שאין הגשמי הכיל את הרוחני ואין לרוחני מקום מוגבל, אלא פירושו "עם", כלומר כשעמוד הען שם זה סימן שאני שם, (ד) אמר "ענני" ענן שלי לאפוקי ממדרשו שפירוש בען עננו של קטורת שיעשה אהרן, ומה שאמר שלא "ירגיל" זה פירושו של כלל עת (רא"ם), ולפי שכל זה דוחק הוא, שלא היה לו לומר בכלל חיבת בען ולא היינו צריכים לכל זאת, לזה הביא המדרש (ג"א): (ו) ולא בשאר ימות השנה אפילו בען (וכמו שמבאר בדיבור הסמוך) ולא ציוה"כ בלא ענן, ולפי מדרש זה חיבת "כ"י" אינו נתינת טעם, אלא הוא "אלה", והוא אחד משימושי כי שפירושו "רק", גם לפי דרוש זה אין פ"י חיבת ארצה כמשמעו, שהלא אסור לו לראות (ולזה הוא מחשיך בקטורת), אלא פירושו יכול הוא לצוה ומלווה הוא לבא, וגם בזה צריך תיקון, שאין הפ"י שצשעת שיבא יבא עם ענן הקטורת, חס מלהזכיר, שזו דעת הלדוקים לתקן מצחוץ, אלא פירושו כשמוכן ועומד הוא לעשות ענן הקטורת אז צהכנה זו יבא (רא"ם): (ז) אין דרכו של רבינו להביא גמטריאות, אלא דקשה לו לשון בזאת, ולא אמר באלו, ועל קושיא זו אפשר לומר ששייך על העבודה כלומר בעבודה ובהכנה זאת, אבל בכלל מיותר הוא ההקדמה הזאת, הלא אמר הכתוב בפרטות בפר בן

לְחַטְאֵתָא
דְּבוּצָא י
דְּבוּץ יְהוּ

ציוה"כ, כ
השציעי צי
שאינו מש
זהם בחון
סניגור"י
בון"י: קו

הקודש שהו
חי מ"י שני
גדולים נקרו
חז"ל זאת מ
זאת לומר ש
הכתוב שאז
רבינו צמאמ
אבל בפר בן
ושייר, שא"י
קטיגור מלי
וללמד עליו
להקב"ה שי
ומגיד, והעו
פנים של יוה
ולהשתיק הו
שעתה דס
והוסיף לומר
קאמר: יו
גצוה, כלומר
בא ממנו י

אור החיים

הארכתי בהכחה הדברים: **כ"י** בען ארצה"י. פירוש לזד שקדם הכתוב ואמר (ט' כ"ג) וירא כבוד ה', הודיע כי לא בחינה זו לבד היא הנמצאה בפנים אלא בחינה גדולה אור עליון, כי גבוה מעל גבוה שומר, והוא אומרו ארצה"י על הכפורת:

ג. בזאת יבא אהרן. טעם שהזכיר אהרן ולא סמך על זכרונו צהחלה ענין, לזד שמה שקדם צמורה לא היה אלא לאהרן לבדו שלא יכנס ולא ימות, ואין מורה זו נוגעת לזולתו, ומכאן ואילך לא לאהרן לבד בזה המצוה אלא גם לכל ישראל כי הוא לורך ישראל לכנס לבית קדשי קדשים לכפר

אור בהיר

שפ"י בכל עת אפ"י ציוה"כ עננו. (מו) ומה נפקא לן אם בען אם לא בען. (מו) ואינו בא להדגיש חיבת בען, אלא חיבת ארצה, כלומר מה שאחס רואים הען שוכן שם הוא מדריגה הגדולה.

עליהם אן
האמורים
וגו' ודרש
הלשכה, וי

מו"ח פ"י ש
חיבת אה

אונקלוס

ויקרא פז אחר

רפד

לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה: ד בְּתַנְת־בְּד קָדֵשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי־בְד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ

לְחַטָּאתָא וְדָבָר לְעֹלָתָא: ד בְּתַנְתָּא דְבוּצָא קוֹדֶשָׁא יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵין דְבוּצָא יִהוּן עַל בְּסָרְה וּבְהַמְיָנָא

רש"י

לקט בהיר

וגו', לזה הביא רמז זה, שפירושו בוא"מ פעמים יבא אהרן והכתוב לא רמז כאן בית שני, שהלא אמר אל בני הכפורת וכפורת לא היה צבית שני (מהר"א), ועוד שהרמז אומר ת"י שנה רזופין צלי הפסק, אבל אחר ההפסק אה"י שיהיה עוד וזמה לא דיבר (ב"ב), אבל אזהרת שלא יבא פשיטא שלא אימעט בית שני מגימטריא של בוא"מ, שאין זה פשט הכתוב או דרוש, וכבר למדו חז"ל בת"כ מיתור אומרו אל

צויה"כ, כמו שמפורש בסוף הפרשה" (כ"ט) בחדש השביעי בעשור לחדש" (ד) בתונת בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים" שהוא משמש בהם בחוץ, שיש בהם זכב, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור" (ר"ב כ"ו), אלא צד' ככהן הדיוט וכולן של צו"ה: קדש ילבש. שיהיו משל הקדש" (ת"י):

הקודש שהוא הדין צבית שני (רא"ם), וז"ל המדרש: הכתוב מבשרו שהוא (אהרן) חי ת"י שנים וכי מעלה על דעתך שהארן חי ת"י שנים, אלא מקדש ראשון ע"י שמשו בו באמונה שמשו בו י"ח כהנים הוא וצניו וכן צניו עכ"ל, ור"ל שכל אלו כהנים גדולים נקראים בשם אהרן שהיו תלמידיו ותלמידי דומין לו בצדקות ובאמונה (מ"ל): (ח) והגם שבת"כ למדו חז"ל זאת מיתור אומרו בכל עת, שאפילו צויה"כ לא יבא פעם שני, ומאומרו אל הקדש למדו שאר ימות השנה, הם למדו זאת לומר שעובר בלאו מה שלא נשמע מפסוק בעשור לחדש, אבל רבינו אין כוונתו כאן ללמד הלכות, אלא להשמיע פשט הכתוב שאומרו בוא"מ יבא אין פירושו בכל פעם שירצה, ועל זה מביא ראה כתוב מפורש (ג"א), והגם שכבר אמר זאת רבינו במאמר הקודם כי אם צען הקטורת, "ביום הכפורים" לא די לו בזה, ששם אפשר לטעות שהמדובר מעגן הקטורת, אבל צפר בן צקר וגו' יכול ליכנס בכל עת (רא"ם): (ט) וכתיב שם בפסוק ל"ד אחת בשנה: (י) שאין לומר שהכתוב מנה ושייר, שא"כ מאי למימרא, הלא ידענו שכל כהן חייב בצגדים אלו, אלא ודאי למעוטי צא שדוקא ד' אלו (ג"א): (יא) פ"י קטיגור מליך רע, סניגור מליך טוב, ומשל הוא זה, שמי שכבר הלך וקטרג על חברו למלך שחטא כנגדו שוב אינו יכול לילך וללמד עליו זכות, שהלא בעצמו העיד שאין לו זכות ממה שקטרג עליו, והנמשל שהצגדים בעצמם מכפרין, כלומר אומרים להקב"ה שיכפר ולומדים זכות, והזהר שהעגל נעשה ממנו כבד צא לפני הקב"ה להראות חטאם של כלל ישראל שוב אינו חוזר ומגיד, והעון של עגל בכלל כבד נחמק ונחכפר, ובפרט לגבי אהרן, אבל מחמת שעדיין רישומו ניכר לא יעשה בזה עבודת פנים של יוה"כ שתכליתו ומטרתו ללבוש עגותיהם של ישראל לגמרי כשגב, וכן שופר של ר"ה לא יבא מפרה לפי שהוא לזכרון ולהשחיק הקטיגור, משא"כ שאר העבודות, ומה שמביא לפנים מדם פר יוה"כ להזות (ופר הוא עגל) אין קפידא, מאחר שעמה דם שמו ולא פר (גמר'): (יב) כן תרגם אונקלוס על תיבת שם ועל תיבת צד, ולא סגי לרבינו לומר ככהן הדיוט והוסף לומר וכולן של דבוצ, לפי שאינו ממש ככהן הדיוט שהצגדים שלהם היה צו גם למר (מ"ל), והש"ח אינו יודע מאי קאמר: (יג) זה פ"י תיבת קדש בכל מקום, דבר המופרש ומובדל ומיוחד לאחד צורך, וכאן מיוחד ומוקדש הוא לצורך נכסי גבוה, כלומר צריך לקנות אותו ממשות הקדש, וצריך הכתוב לומר זאת, הגם שכן הוא בכל בגדי כהונה, לפי שהפר של אהרן צא מממון עצמו של כהן גדול, אמר שאינו כן בצגדים (ג"א), ואם רצה להוסיף מוסיף משלו (גמר'), ואמר רש"י "יהיו"

אור החיים

עליהם אחת בשנה, ויאו האל לעמו לעשות החוקים האמורים שיכניסו אהרן צפר וגו' כתנת צד קודש וגו' ודרשו ז"ל (ת"כ) משל קודש שהיא תרומת הלשכה, וכפי זה יחייב הכתוב להזכיר שם המזבח

אור בהיר

מח) פ"י שעד עמה דהיינו פסוק צ"י היה צריך משה לומר רק לאהרן לזכות, ולומר אליו בלשון זה אל "תבוא" אל וגו' ואין צריך להזכיר תיבת אהרן מפני, משא"כ פסוק ג' שהוא לכל ישראל צריך להזכיר תיבת אהרן מפני ולומר בזה הלשון בוא"מ יבא אהרן וגו'.

ו וְאֵיל ימות
לִי עַל בֵּית
עַל אַהֲרֹן
בְּר תוֹרִי

: כי בעגן
מוד ענני",
יל לבה זהו
בי אם צען
גימטריא
ון* ויקי"ה:
עת כי אם

(בח"י), עוד
(אין הדגוש
ול לבה שאין
ים אלא אני
זות ופירושו
מוגבל, אלא
ז צען ענו
שלא היה לו
צען (וכמו
והוא אחד
אז מחשיך
ן הקטורת,
כנה זו יבא
אפשר לומר
זת צפר בן

וכהן ולא
לד שמה
ולא יכנס
אן ואילך
שראל כי
ים לכפר

אלה תיבת

5

וּבְאַבְנֵי בֶדֶד יִחָזֵר וּבְמִצְנֶפֶת בֶּדֶד יִצְנַף
בְּגֵדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ
וּלְבָשֶׁם: ה וּמֵאֵת עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יִקַּח שְׁנַיִשְׁעִירֵי עֲזִים לְחַטָּאת וְאֵיל

רְבוּצָא יִסֵּר וּבְמִצְנֶפֶתָא רְבוּצָא
יִחַת בְּרִישָׁה לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא אֲנֹן
וְיִסְחֵי בְמֵיא ית בְּסָרָה וְיִלְבָּשְׁנֹן:
ה וּמֵן בְּנִשְׁתָּא רְבִנֵי יִשְׂרָאֵל יִסֵּב
תְּרִין צִפִּירֵי עֲזִין לְחַטָּאתָא וְדָכַר

לקח בדיר

רש"י

בלשון רבים שלא דוקא הכתובת אלא כל הד' נגדים, ולמדו
חז"ל מדכתיב עוד הפעם צגדי קדש הם (רא"ם), ועיין
באור החיים הק' שמפרש צג' דרכים למה צ' פסוקים על
זה, עוד אשמעינן שאין הבגדים קדושים קדושת הגוף
כמוצא וככלי שרת שהנוגע בהם יקדש, אלא קדושת דמים
לפי שממעות הקדש הם צאים (ב"ב): (יד) מציא
האונקלוס כדי לפרש הענין, שענינו של יגנוף יניח, גם משום

יצנף. כחרגומו יחיה צרישיה"י, יניח צראשו, כמו
(צרא' ל"ט ע"ג) ותנח צגדו, ואחתהיה: ורחץ במים.
אחתו היום טעון עבילה בכל חליפותיו, וחמש
פעמים היה מחליף"י מעבודה פנים לעבודה חוץ
ומחוץ לפנים, ומשנה מצגדי זהב לצגדי לבן ומצגדי
לבן לצגדי זהב, ובכל חליפה טעון עבילה ושני קדושי

שהוסף האונקלוס תיבת צרישיה, ולשון האונקלוס בעצמו צריך פירוש שאמר יחיה, לזה מציא ראה מאשת פוטיפר שפי'
יחיה יניח, ובה נתברר לנו שהענין הוא שיניח וישים על ראשו את המלנפת (ואין נפ"מ היאך הוא מניחו אם צבציבה על
ראשו כגון שאינו עשוי עדיין מלנפת רק הוא בגד ארוך וצריך לכבדו על ראשו, או הוא כצר גגמר ואינו צריך רק להניחו, אין
מזה מדובר כלל, ולא נחית לפרש זאת לא רש"י ולא האונקלוס), אבל אין האונקלוס מפרש פירוש התיבה, שאין פירוש תיבת
יגנוף הנחה ושימה, גם הוסיף האונקלוס תיבת צרישיה מה שאינו צחוב, עוד שינה האונקלוס שחיסר את הבי"ת שבתיבת
„ובמלנפת“, ומוכרח לעשות כן, לפי שאין בלשון ארמי תיבה כזו, אבל פירוש המלות בלשון עברי הוא ממש על אופן ובאצט
צד יחגור שתיבת יחגור נגור ותהווה מחיבת חגורה (או להפך) כלומר יסבב עצמו בסובב, כמו כן יהיה ובמלנפת צד יגנוף,
שתיבת יגנוף הוא מלשון מלנפת ונגור הפעולה משם הצגד, וכמו האזינו נגור מחיבת און, וכן ילכש מחיבת מלנפת, ורבים
כזה, לפיכך בלשון עברי מוכרח את הבי"ת ולא די בלעדו, גם אינו צריך לומר יגנוף בראשו שתיבת יגנוף בעצמו כן משמעו
(בד"א): (טו) משום דקשה לו לרצונו שאמר הכחוב שקודם לבישה צגדי לבן יעבול, הלא פשוט הוא, שעבודה תמיד של
שחר היה קודם לכל העבודות, א"כ כבר הקריב את התמיד והיה טבל קודם התמיד כדין כל הבא אל העזרה, לזה תירץ
שאה"י אין זו טבילה ראשונה (מ"ל): (טז) וזה סדר העבודות: תמיד של שחר ותרומת הדשן והטבת הנרות בצגדי זהב,
עבודה פר ושעיר הפנימיים וקטורת של יוה"כ בצגדי לבן, אילו ואיל העם בצגדי זהב, הולאח קף ומחאה מק"ק בצגדי לבן,
שאר עבודות התמידים ותמיד של בין הערבים בצגדי זהב, וכל זה הלכה למשה מסיני, ומה שצריך טבילה בכל חליפה וצ'
קידושי ידים ורגלים פלוגתא דתנאי הוא היאך למדין כל זאת מן המקרא, ומה שאמר ה' פעמים היה מחליף, לאו דוקא,

אור החיים

כזה ה' לעשות משל קודש אלא ג' הצגדים חוץ מן
הכתובת, כי הכתובת הוא מלבוש המתחייב לכל
אדם (לבוש"ט) ויהיה משלו ועל הג' הוא שאמר
צגדי קודש שהם צגדים שיכולים להיות לזד כבוד
משרחי עליון, לזה אמר כתובת צד וגו' שגם היא
קודש, וכדי שלא החשוב כי דוקא כתנת חקק ה'
שתיבה של קודש לזה חזר ואמר צגדי קודש הם

אור בדיר

מ"ב) שנלא זה הוא ערוס.

חד לעלתא
תורא דחט
עלוה ועל

ידיס ורגליס
דחטאת אז
כאן שמשלו
וכפר בעדו

בכל החליפות
בעל פלוגתיה
צמשה דיומא

(ב"ב): יח
וגו' וא"כ למה
אשר לו סך הכ
בלשונו ואמר
אחיו הכהנים ל
מכפר, ואינו כו

מלך שהוא
כבודי דכתיב
אשר יתעלה
עדיך מעליך
צגדים הראוי
הצגדים הם
כמאמרם ז'
סניגור. או יו
כ"ה ו') אדוני
צגדי קודש ה
קדשים אשר
קודש ילכש צ
מכתובת שיהו
דרשו ז"ל (שכ
של קודו

אחד לעלה: ויהקריב אתהן אתפר
החטאת אשרלו וכפר בעדו ובעד
ביתו: ולקח אתשני השעירים

חד לעלתא: ויקרב אתהן ית
תורה דחטאתא די קה ויכפר
עלוהי ועל אנש ביתה: ויטב ית

ותא דבוצא
קודשא אנן
יה ויקבשנו:
ישראל יטב
שאתא ודבר

לקט בהיר

רש"י

שרק ד' פעמים היה, וזפעס הראשון היה מחליף מן בגדי
חול שלו לבגדי זהב, כך הכל ה' פעמים: יד עז"ה: אחר
שלבש בגדי זהב קודם כל העבודות היה מקדש (כהלכתו בכל
השנה) וכשגמר עבודת מוץ קודם שפשט בגדי זהב מקדש
ופשט וטבל ולבש לבגדי לבן וחזר ומקדש קודם העבודה, וכן
בכל המליפות ח' קידושים לד' חליפות, וכשגמר כל העבודות קודם שפשט בגדי זהב מקדש, כך הכל עשרה, זו שיטת חכמים
בעל פלוגתיה דר' מאיר זיומא, ומה שכתב רבינו "מן הכיור" לאו דוקא, שכהן גדול היה מקדש מן קיתון של זהב כדאימא
במשנה דיומא דף מ"ג, ואפשר שהיה כלי קטן והיה מחובר בכיור והמים היו צאים לתוכו מן הכיור, כדאימא בזבחים כ"א
(ב"ב): יח) שהלא כתיב "החטאת" בה"א הידועה, ואין כאן ב' פרים רק פר אחד האמור למעלה בזאת יצא וגו' בפר
וגו', וא"כ למה לציין שהוא שלו, אלא למדך שמשלו הוא בא, פי' מממונו ולא ממון הקדש, ובפסוק י"א כתיב עוד ב' פעמים
אשר לו כך הכל ג' פעמים, חד שאינו משל צבור, וחד שאינו מן אחיו הכהנים, וחד לעיכוב (רא"ם), ולזה האריך רש"י
בלשונו ואמר מיבת "כאן" גם כפל ואמר ולא משל צבור, לומר שמכאן לא למדנו רק שאינו משל צבור, ומה שאינו בא משל
אחיו הכהנים לא מכאן למדנו (מ"ל): יט) פי' סמך ידו על ראש הפר ואומר מטאמי עוימי פשעתי אני וזיתי, וזוה הוא
מכפר, ואינו כמו כפרה בשאר מקומות שהוא זריקת הדם, שהלא קודם השמיטה קיימין (גמרא), והש"ח אחר שאמר זאת
גמר אומר "מלאמי", ובאמת היא גמרא ערוכה בזיומא ל"ו:

ידיים ורגליים" מן הכיור (ח"כ - יומא ל:): (ו) את פר
החטאת אשר לו. (הוא) האמור למעלה"י, ולמדך
כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור (ח"כ - יומא ג:):
וכפר בעדו ובעד ביתו. מתודה עליו"י עונותיו
בכל המליפות ח' קידושים לד' חליפות, וכשגמר כל העבודות קודם שפשט בגדי זהב מקדש, כך הכל עשרה, זו שיטת חכמים
בעל פלוגתיה דר' מאיר זיומא, ומה שכתב רבינו "מן הכיור" לאו דוקא, שכהן גדול היה מקדש מן קיתון של זהב כדאימא
במשנה דיומא דף מ"ג, ואפשר שהיה כלי קטן והיה מחובר בכיור והמים היו צאים לתוכו מן הכיור, כדאימא בזבחים כ"א
(ב"ב): יח) שהלא כתיב "החטאת" בה"א הידועה, ואין כאן ב' פרים רק פר אחד האמור למעלה בזאת יצא וגו' בפר
וגו', וא"כ למה לציין שהוא שלו, אלא למדך שמשלו הוא בא, פי' מממונו ולא ממון הקדש, ובפסוק י"א כתיב עוד ב' פעמים
אשר לו כך הכל ג' פעמים, חד שאינו משל צבור, וחד שאינו מן אחיו הכהנים, וחד לעיכוב (רא"ם), ולזה האריך רש"י
בלשונו ואמר מיבת "כאן" גם כפל ואמר ולא משל צבור, לומר שמכאן לא למדנו רק שאינו משל צבור, ומה שאינו בא משל
אחיו הכהנים לא מכאן למדנו (מ"ל): יט) פי' סמך ידו על ראש הפר ואומר מטאמי עוימי פשעתי אני וזיתי, וזוה הוא
מכפר, ואינו כמו כפרה בשאר מקומות שהוא זריקת הדם, שהלא קודם השמיטה קיימין (גמרא), והש"ח אחר שאמר זאת
גמר אומר "מלאמי", ובאמת היא גמרא ערוכה בזיומא ל"ו:

ז בראשו, כמו
רחץ במים.
פוחיו, וחמש
לעבודת חוץ
יי לבן ומבגדי
אם ושני קדושי

ז פוטיפר שפי'
אם בסמיכה על
רק להניחו, אין
אין פירוש מיבת
הבי"ת שמיכה
על אופן ובאבנט
ולנפת בד ינטף,
ת מלבוש, ורבים
עלמו קן משמעו
עבודת תמיד של
עזרה, לזה תירץ
כרת בבגדי זהב,
ק"ק בבגדי לבן,
ז בכל חליפה וב'
זליף, לאו דוקא,

וכוון לומר ב'
זוכת יהיה של
הודיע הכתוב
א שגם מעשה
מר אומר בגדי
זכו בגדי קודש
זמוסר כי עבד

אור החיים

ז. ולקח את שני השעירים וגו'. פרשה זו לריכה
למודעי, כי למה ילוח ה' דבר כזה, ואם
היא מהמנחות אשר לא עשה ה' צהם טעם היל"ל
חוקה, ומה גם הגדל הקושיא לדבריהם ז"ל (זוהר
ח"ג ק"א) כי עזאזל היא צחינת לך הרע זה כמעט
ח"ו שידמה הדבר לעכו"ם"י, ומה גם שמלוח ה'
(יומא ס"ב) להשוות שעיר של שם לשעיר זה של
דבר אחר הדברים מצהילים. ונראה לומר ע"פ
הקדמות שהודיענו רז"ל, וזה ילא ראשונה תן
במשנת חסידים (אבות פ"ד) וז"ל העושה מלוח
אחת קונה לו סניגור אחד והעובר עבירה אחת
קונה לו קטיגור אחד ע"כ. ומפורשים הדברים באר
היעב ע"פ דברי הזוהר הקדוש (ח"ב ע"ו)
ובהשכלה מושכל עליון ע"פ האריז"ל לבאי צהיכלי
מלך כי מהעבירה ענמה יולד דבר רע שהוא עלמו

מלך שהוא הכהן אשר פארו ה' וכדו במלבושי
כדודי) דכתיב (תלוח כ"ח ב') לכבוד ולתפארת ובעת
אשר יתעלה לשירות גדול כזה יאמר אליו הורד
עדיך מעליך, לזה אמר בגדי קודש הם פירוש
בגדים הראוים לקודש הם ולא אחרים, והטעם כי
הבגדים המפוראים ההם יש צהם דברים צגו
כמאמרם ז"ל (ויק"ר כ"א) אין קטיגור נעשה
סניגור. או ירמוז טעם אל תהדר לפני מלך (משלי
כ"ה ו') אלוניו ב"ה קדוש ומורא שמו, והוא אומרו
בגדי קודש הם פירוש שבהם ראוי להשתמש בקודש
קדשים אשר חונה שם האלהים. ורז"ל אמרו (ת"כ)
קודש ילבש שיכיו של קודש פירוש כל הד' נלמדים
מכחות שיכיו של קודש, וחזר לומר בגדי קודש הם
דרשו ז"ל (שם) שצא ללמד על כל בגדי כהונה שיכיו
של קודש, ואלו ואלו דברי אלהים חיים:

אור בהיר

ב) שהם ד' בגדי זהב. (א) שמקרינים לשעירים.

ויש לומר דלעומת שני מיני קרבנות אלו קרבנו וקרבו העם שמושכים לכל ישראל חיים ופרנסה. כן היו ישראל ביציאתם ממצרים שניתנו להם שתי מצוות פסח ומילה, פסח הוא כאמרם ז"ל משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה ומילה היא תיקון הברית:

ובזה יש לפרש מה שאמר להם פרעה ראו כי רעה נגד פניכם וברש"י בשם המהרש אגדה שמעתי כוכב אחד יש ששמו רעה אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר והוא סימן דם והריגה וכו' והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם. והנה ידוע שישאל במצרים הי' עליהם לתקן החטאים הקודמים מדור אנוש ודור המבול והפלגה דור אנוש הוא חטא ע"ז ודור המבול חטא ברית, ובחטאו של דור המבול נמצאו ישראל שלמים ואחת היא ופרסמה הכתוב, אבל בחטא דור אנוש עוד לא היו שלמים איש שקוצי עיניו לא השליכו, ובמדרש (שמ"ר סוף פ"ו) ולא שמעו אל משה מקוצר רוח שה' קשה להם לפרוש מע"ז וע"כ מאחר שהי' בידם חטא ע"ז הי' ענין דם והריגה עולה לקראתם במדבר, אך אח"כ נשתנה הענין וישאל עשו פסח ומשכו ידיהם מע"ז, והפך ה' להם לדם מילה שבזה נמצאו שלמים כנ"ל, וישאל זכו לחיים היא תורה דכתיב בה (משלי ח') כי מוציא מצא חיים, ופרנסה הוא המן אשר אפי' האבות לא זכו לזה:

ויש לומר שכן הוא בכל שנה בפסח ישראל מתדבקים באהבה ומקבלים עליהם מלכותו ואדנותו של הקב"ה כאמרם ז"ל (רש"י שמות י"ג ח') בעבור זה בשביל שאקיים מצותיו ולהיות זהירין וזריון בשמירת הברית, שעל זה מורה מצות מצה ומרור כמו שהגדנו כבר בזה, נתקיים בהם הגה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב, אכ"ר:

שנת תרע"ז

בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר וגו', כתובת בד קודש ילבש וגו', ומאת בני תקח שני שעירי עזים לחטאת וגו', ויש

לדקדק למה הפסיק בציווי הבגדים [בגדי לבן] בין קרבנו לקרבן העם:

ונראה דהנה אמרו ז"ל (ר"ה כ"ג) מפני מה אין כ"ג כנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה לפי שאין קטיגור [זהב העגל] נעשה סניגור, והנה כבר אמרנו דהא דאין קטיגור נעשה סניגור הוא דוקא בחטא שעדיין לא נמחק לגמרי ונשאר רושם ממנו שייך לומר שלא יהי' למוכיר עון, אבל חטא שנמחל לגמרי ולא נשאר ממנו רושם לא שייך לומר כן, וע"כ מצינו זה רק בחטא העגל ששומר לדורות כמ"ש (שמות ל"ב ל"ד) וכיום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, והנה זה שחטא העגל איננו נמחל לגמרי, אף שעשו תשובה שלימה וגדולה שאין כמוה וקבלו על עצמם להיות דייש למלכויות ומרמס למה"מ, הטעם מפני שתשובה היא בלב כמ"ש (ישעי' ו') ולבבו יבין ושב וגו', אבל חטא העגל הי' בשכל, וברצון שהוא עוד למעלה מן השכל, ע"כ אף משרע"ה שזכה לבחינת ח"י לא הי' בכחו למחוק את החטא לגמרי, אלא גמסר זה למשיח ב"ד ב"ב שהוא יוכה לבחי' יחידה, אך כ"ז הוא בישראל שאצלם הי' החטא בשכל וברצון, אבל אהרן שהיתה הכוונה שלו לטובה כבמדרש (שמ"ר פ' ל"ז) שבשביל טוב כוונתו, זכה לכהונה, וכל החטא הי' טעות במעשה כמ"ש (שמות ל"ב כ"ד) ואשליכוהו באש ויצא העגל הזה, מה גם אחר שנפרע ממנו במיתת שני בניו, ולא נשאר עוד שום רושם חטא כלל, לא שייך אצלו אין קטיגור נעשה סניגור, אלא מ"מ באשר כפרת העם תלו' בו, ואמרו ז"ל (יומא מ"ג:) מוטב יבוא זכאי ויכפר על החייב, ע"כ נצרך שלא יהי' על ישראל למוכיר עון שגם בקרבנו לא יכנס לפני ולפנים בבגדי זהב, ולפי האמור בדקדוק גדול נאמר ענין בגדי לבן בין קרבנו לקרבן העם, להורות שמצד קרבנו לבד איננו נזקק לבגדי לבן אלא מחמת קרבן העם:

ולפי האמור יש לפרש הא דנאמר לאהרן אל יבוא בכל עת אל הקודש, אחרי מות שני בניו, ולמה לא נאמר לו מראש והמתין לו עד כאן, ונראה דהנה אמרו ז"ל (תו"כ פ' אחרי) אחיך באל יבוא ואין משה באל יבוא, ובפשיטת

יש לומר הטעם שמשרע"ה הי' תמיד מוכן, אבי אהרן הי' צריך להכנת הזמן והקרבנות, ונראה דהענין שהאדם צריך אל הכנה ולא המלאן משום שגשמיות האדם מפסיקה והוא צריך להזדככות, משא"כ מלאך, והנה ישראל קודם החטא שמיים שעמדו אבותינו על הר סיני פסקה וזהמתו, נמי היו תמיד מוכנים שהגופני היו מוזככים ולא היו מפסיקים, וע"כ אמרו ז"ל (סוטה ג'): בתחילה קודם שחטאו ישראל היתו השכינה שורה עם כל אחד ואחד, ולפי"ז אז לא הי' איסור אל יבוא בכל עת אל הקודש, שהר אינו שייך הטעם כי בענן אראה על הכפורו כפשוטו שפירש"י כי תמיד אני נראה שם ענ עמוד ענני, שהרי השכינה שורה עם כל אחד ואחד בביתו כמו בבית ק"ק, וע"כ כהנים כמ שמותרין-ליכנס להיכל היו מותרין ליכנס לפנ ולפנים, אך מפאת חטא העגל חזרה גשמיות האדם למקומו ושוב צריך האדם הכנה, וע"כ אהרן באל יבוא ואין משה באל יבוא, ולפי האמור הי' לאהרן מקום לחשוב שאחרי מור שני בניו ואתפרע מיני' ונשאר פעמר נק משום שמץ חטא העגל חזר לכמו שהי' קודם החטא, ונסתייעה סברתו זאת ממה שנאמר לו פרשת שתויי יין ובמדרש (פ' י"ב) שזכו ונתיחד אליו הדיבור, ור' יצחק פתח נמצא דבריך ואוכלם והי' דברך לי לששון ולשמחה לבבי כי נקרא שמך אלי ה' אלקי צבאות ומשמע שאליו בעצמו הי' הדיבור אף שבודא לא הוכן אל הדיבור שהרי לא ידע מקודם שיוכה לדיבור, והוא שפט שזה לא לשעת לבד הי' אלא חזר למעלת ישראל קודם החטא וא"כ שוב אינו באל יבוא, לזה באה האזהרה במקום הזה:

והטעם יש לומר שאף שהוא מצדו נקי ולו נשאר עליו שמץ דבר, מ"מ באשו הוא פרט מכלל ישראל, א"א שיוכה הוא לזו בעוד שהכלל עדיין לא נטהר, ואינו דומו למשרע"ה שהוא איננו כאבר מאברי הכלל אלא שקול משה ככל ישראל, והוא עצמו ככל כל ישראל, אבל אהרן שאין בו זו המדה והוא פרי הצריך לכלל, ע"כ א"א שיהי' בו מה שאי בכלל ישראל, ודומה לזה תירץ הוה"ק (ח"ו קצ"ד): על יהושע שלא הי' במעשה העני

די לבן
אפני מה
ולפנים
העגל
זא דאין
שעדיין
יך לומר
שנמחל
יך לומר
ששמו
ום פקדי
זא העגל
שלימה
להיות
ום מפני
ולבבו
בשכל
ע"כ אף
בכחו
הלמשיח
אך כ"ז
וברצון
במדרש
נתו זכה
זה כמ"ש
צא העגל
יתת שני
כלל; לא
זר, אלא
זמרו ז"ל
ול החייב,
זכיר עון
בגדי זהב.
נין בגדי
ת שמצד
לא מחמת
אהרן אל
מות שני
נין לו עד
פ' אחרי
בפשיטות

יש לומר הטעם שמשרע"ה הי' תמיד מוכן אבל אהרן הי' צריך להכנת הזמן והקרבתו. ונראה דהענין שהאדם צריך אל הכנה ולא המלאך משום שגשמיות האדם מפסיקה והוא צריך להזדככות. משא"כ מלאך. והנה ישראל קודם החטא שמיום שעמדו אבותינו על הר סיני פסקה זוהמתן. נמי היו תמיד מוכנים שהגופים היו מזוככים ולא היו מפסיקים. וע"כ אמרו ז"ל (סוטה ג') בתחילה קודם שחטאו ישראל היתה השכינה שורה עם כל אחד ואחד. ולפי"ז אז לא הי' איסור אל יבוא בכל עת אל הקודש. שהרי אינו שייך הטעם כי בענן אראה על הכפרת כפשוטו שפירש"י כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני. שהרי השכינה שורה עם כל אחד ואחד בביתו כמו בבית ק"ק. וע"כ כהנים כמו שמוזכרין ליכנס להיכל היו מותרין ליכנס לפני ולפנים. אך מפאת חטא העגל חזרה גשמיות האדם למקומו ושוב צריך האדם הכנה. וע"כ אהרן באל יבוא ואין משה באל יבוא. ולפי האמור הי' לאהרן מקום לחשוב שאחרי מות שני בניו ואתפרע מיני' ונשאר כעמר נקי משום שמץ חטא העגל חזר לכמו שהי' קודם החטא. ונסתייעה סברתו זאת ממה שנאמרה לו פרשת שתויי יין ובמדרש (פ' י"ב) שזכה ונתייחד אליו הדיבור. ור' יצחק פתח נמצאו דבריך ואוכלם ויהי דברך לי לששון ולשמחת לבבי כי נקרא שמך אלי הי' אלקי צבאות. ומשמע שאליו בעצמו הי' הדיבור אף שבודאי לא הוכן אל הדיבור שהרי לא ידע מקודם שיוזכה לדיבור. והוא שפט שזה לא לשעתו לבד הי' אלא חזר למעלת ישראל קודם החטא. וא"כ שוב אינו באל יבוא. לזה באה האזהרה במקום הזה:

והטעם יש לומר שאף שהוא מצדו נקי ולא נשאר עליו שמץ דבר. מ"מ באשר הוא פרט מכלל ישראל. א"א שיוזכה הוא לזה בעוד שהכלל עדיין לא נטהר. ואינו דומה למשרע"ה שהוא אינו כאבר מאברי הכלל אלא שקול משה ככל ישראל. והוא עצמו ככל כלל ישראל. אבל אהרן שאין בו זו המדה והוא פרט הצריך לכלל. ע"כ א"א שיהי' בו מה שאין בכלל ישראל. ודומה לזה תירץ הזוה"ק (ח"ב קצ"ד) על יהושע שלא הי' במעשה העגל

למה מת. ותירץ משום דפגינו שריא בה [בסיהרא] ואתהדרת כמה דאתפגימת בחובא דאדם לא יכיל בר נש לאתקיימא. בר משה דהוה שליט בה ומותי' הוה בסטר אחרא. עכ"ל הזוה"ק. ולפי דרכנו מובן טעמא דמשה. והבן:

במשנה (ריש שבועות) דכהנים בשאר עבירות מתכפרים בשעיר המשתלח, וכל כפרתם בפר הן ביודיו והן בדמו היא על טומאת מקדש וקדשיו. וישראל מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ובשעיר הנעשה בפנים על טומאת מקדש וקדשיו. ויש לדקדק למה לישראל על טומאת מקדש וקדשיו מספיקה כפרת דם השעיר הפנימי לבד אף בלי שום וידוי. וכהנים בטומאת מקדש וקדשיו שמתכפרין בפר צריכין תרוייהו. וידוי הפר ודם הפר. ובפשיטות יש לומר ע"פ מ"ש בפ' קרח אתה ובניך ובית אביך אתך תשא את עון המקדש פירש"י עליכם אני מטיל עונש חזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים וכו'. וע"כ יש לומר שגם חטא טומאת מקדש וקדשיו של ישראל מוטל על הכהנים וכן הוא בספורנו שם וצריכין כפרה ע"ז. ע"כ צריכין לכפרה בכפליים:

ויש לומר עוד עפ"י מה שאתא בספה"ק שמחשבות ההמון פוגמות את הצדיקים. וידוע עוד שבאדם עצמו כל מחשבותיו הבלתי טהורות נופלות עליו בשעת התפלה. ולפי"ז יש לומר שכל ענין חטא טומאת מקדש וקדשיו הנמצא בכהנים, אף דכהנים זריזים הם. הכל בא מחטא טומאת מקדש וקדשיו של ישראל. ובאשר אין זה בא מגופם אלא שקולטין מישראל. ע"כ הכפרה בזה היא ע"י הוידוי שעל הפר. אך על גוף החטא טומאת מקדש וקדשיו הן בישראל והן בכהנים לא סגי להו בכפרת דברים אלא בכפרת דמים. לאלו בדם הפר ולאלו בדם השעיר הפנימי:

ולפי האמור יש לומר דגם בשעיר המשתלח שמכפר על שאר עבירות. שלכאורה נראה שהוידוי לבד מכפר. אך משמע נמי שהכפרה היא כשהגיע השעיר למדבר. ובש"ס יומא שאז הי' הלשון של הזורית מלבין ולא

תרגום
 ג מְמֹרָחַ שְׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: דָּרְסָם עַל-כָּל-גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: הַמִּי בִיהוּה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגַבִּיחַ לְשַׁבַּת: וְהַמְּשַׁפִּיל לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז' מְקִימֵי מַעֲפָר דֵּל →

ז מקים מעפרא מסכנא מקלקלחא ירים חשיבא:

רש"י

למטה: (ה) מי כה' אלהינו. נשמים ונארכן, שהוא מגביהי לשנת ומשפיל לראות. מגביה, משפילי, מקימי, להושיבי, מושיבי, כולם יו"ד ימירה נהם:

מצודת דוד

ג) ממזרח שמש. ממקום זריחת השמש: עד מבוואו. עד מקום שקיעתו, והוא פאת המערב: ה) המגביהי. היורד יתירה. וכן המשפילי, מקימי, להושיבי, מושיבי, ואמרו כי תוספת היורדין הוא מצחות הלשון:
 ו) המשפילי. הוא משפיל עיניו להשגיח על כל הנעשה בשמים ובארץ, כי למול רוממתו אף השמים תחשב לאין: ז) מקימי. בהשגחתו מקים את הדל מן העפר:

מצודת ציון

אבן עזרא

ג) ממזרח. ככה אורך היישוב שהם י"ב שעות, ולא כן הרוחב, על כן כתוב (איוב לה יח) התכוננת עד רחבי ארץ: ד) רם. הוא מרומם על כל תהלות שיהללוהו כל גוים, שהם בשבעה גבולות ממזרח שמש עד מבוואו, והאות על זה כי על השמים כבודו, שהם למעלה על כל גוים, ויתכן היות רם מושך אחר ורם על השמים כבודו: ה) מי. יש אומרים כי המגביהי פועל עומד, כמו אם תגביה כנשר (עובדיה א ד). והאמת שהוא פועל יוצא והפעול הוא קנך. א"ר משה כי פעול המגביהי הוא כבודו, ויו"ד המגביהי כיו"ד חצבי מרום. ואמר כי כן הפירוש המגביהי לשבת בשמים, המשפילי לראות בארץ, וכמוהו אבני שוהם (לאפורד) ואבני מילואים (לחשן) (שמות כה ז). ולפי דעתי שהוא כמשמעו המגביהי מקום שבתו ובשמים ובארץ הכל שפלים נגדו, וטעם לראות כי הכל ידע כמו הדבר הנראה, וזה הוא הכתוב בתורה הוא אלהי האלהים ואחריו עושה משפט גר יתום: ז) מקימי. גם זה הכתוב

רד"ק

השמים, כי אפילו השמים וצבאם לא ישיגו כבודו: ה) מי. לפי שזכר השמים, ויש גוים שאלהיהם צבא השמים לפיכך אמר מי כה' אלהינו, כלומר מי בכל אלהי העמים שהוא כה' אלהינו, כי הוא המגביהי לשבת על כל העליונים ומשפיל לראות בתחתונים בין בשמים בין בארץ, כי כולם שפלים לנגדו והוא רואה את מעשיהם. ויו"ד המגביהי והמשפילי נוספות. ויש מפרשים מגביהי לשבת בשמים. ומשפילי לראות בארץ. המשפילי פירשנוהו: ז) מקימי. היורד נוספת

מדרשי חז"ל

לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהם לישראל, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן. (פסחים קיז).

מברך
 ימא:

גאמר

רי פעם,
 תהלה

בדי ה',
 וי ה', כי
 חכמתם
 ונבראים,
 זה ועד
 הוא זמן

רים ע"א
 זה וכתוב
 עבדי ה'.
 שנאמר:
 ואלעזר:
 אמר: כל

שנאמר:
 י שלשה.
 לאלהינו.

למפרע
 נלן, רבה
 אמר זה
 ירב נתמן
 א מעתה

ולתקיעת
 ים האלה
 שמש עד
 כ:).
 זי מעתה
 נד עולם.

אמרוהו
 לנו ורוח
 שה. רבי
 המודעי
 יה אומר

מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ה לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים
עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי א | עֲקֶרֶת הַבַּיִת

ח לְאוֹתְכָא עִם רַבְרַבֵּי
עִם רַבְרַבֵּי עַמִּיה: ט
מִמֵּתָב כְּנִשְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל דְּמִתְלָא

לְעֶקְרָא דְּיִתְבָּא מוֹרְקָא לְאַנְשֵׁי בֵּיתָה מְלִיא אוֹכְלוֹסִין הִיךְ אִמָּא דִּי עַל בְּנֵי חַדְרָא

רש"י

(ט) עקרת הבית. ליון שהיא כעקרה, יוסיננה:

מצודת דוד

מאשפות. כפל הדבר במלות שונות: (ח) להושיבי.

ועוד מרכה כבודם עד כי ישבו עם נדיבים, וחזר

ופירש עם נדיבי עמו והמה המעולים שבנדיבים: (ט) מושיבי. הוא מושיב את העקרה בבית, כי בעודה עקרה

שבתה הבית מעט פעם בחוץ פעם. ברחובות להפג צערה, וה' בהשגחתו פותח רחמה ותלד ותשב בבית,

ותהיה אם כן אם הבנים שמחה בהיותה יושבת בביתה עם בניה:

מצודת ציון

(ז) מאשפות. ענין דומן וחכל:

הַלְלוּיָהּ: א כְּמִפְּק יִשְׂרָאֵל
מִמְצָרִים בַּיִת יַעֲקֹב
מִעַמֵּי כְּנָעַן: ב הָיָה
כְּנִשְׁתָּא דְּבֵית יְהוּדָה

אם הבנים שמחה. כי חלה
זניה (ישעיה סו ט): (ח) מעם
אמר שאינו לשון הקודש, ומזני
מראה עם עמקי שפה וגו'
ולמ"ד נחלפות זו בזו, כמו

מצודת ציון
(א) לעזו. כל שפת לשון עם זולו
לועז, ובמשנה קורין אותה ללועז

כמו בית אהרן, בית יעקב אי
הבנים, כי תהיה העקרת אם ד
חנה כי שמחת בישועתך (ש"א
במלת הללויה על אלה נפלו.
(א) בצאת ישראל. לעזו מדברי

סמוכה למלת הבית אלא יאמר ב
וכן עטרת ממלכת מלחמת. וז
עמהם תחת אשר היתה עצבה. ו
על כל אלה הנפלאות שיעשה
להללו: (א) לעזו. מדבר לשון את
כלומר יצאו שלא היו מבינים לי
אפשר שלא היו מבינים שהרי ה
אפשר שקצתם היו מבינים אותם
והיו בהם שלא יצאו ממקומם ש
ארץ גשן, והיו מדברים לשון
שהיו יוצאים כיניהם עם המצו

(א) בצאת ישראל ממצרים. רבי
אמר: נטל הקב"ה רגליו של י
א"ל ראה נסים שאני עושה לבני
אחא, אף רגליהם של אבות עמו
דכתיב נגד אבותם עשה:

(א-ב) יציאת ישראל ממצרים
(ג-ד) הזדעזעות הימים וההר
(ה-ו) שאלה המופנת לים ולו
(ז-ח) תשובה - מפני פחד ה'

אבן עזרא

קשור, כי העפר שהוא הארץ נקודת העגול הגדול
שהוא המקיף, והנה הטעם כי השם העליון ירום
האביון, ואילו היה בעפר דרך משל, על כן טעם
מקים. אשפות לשון יחיד מאשפות, ואף על פי
שהוא על משקל אחר, והטעם כפול: (ח) להושיבי.

רד"ק

וכן יר"ד להושיבי מושיבי. ואמר הוא רם ויראה
שפלים, כלומר יראה בעניים ויקים מעפר וירומם
מאשפות. ואשפות לשון יחיד: (ח) להושיבי. ולא די
שמרים אותם משפלותם אלא שמגביהם ומושיב אותם

מדרשי חז"ל

(ט) מושיבי עקרת הבית וגו'. א"ר חסדא: הללויה וכו' יה
ידידיה אחת הן. רב אמר כסיה ומרחביה אחת הן.
איבעיא להו הללויה רב מאי, תא שמע דאמר רב חזינא
לתילי דבי חביבא דכתיב בהו הללו בחד גיסה ויה בחד
גיסא, ופליגא דריב"ל דאמר ריב"ל מאי הללויה, הללויה
בהלולים הרבה. ופליגא דידה אדידה דאמר ריב"ל: כעשרה
מאמרות של שבה נאמר ספר תהלים, בניצוח בניגון
כמשכיל במזמור כשיר באשרי בתהלה בתפלה בהודאה
בהללויה. גדול מכולן הללויה, שכולל שם ושבח כבת
אתה. (שם). אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב
מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה, אמרה כנסת
ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם שמוני בניך. כחולדה
זו הדרה בעיקרי בתים. (שם קיח:).

מושיבי עקרת הבית זו שרה, שנאמר: ותהי שרי עקרה.
אם הבנים שמחה, הניקה בנים שרה. דבר אחר: מושיבי
עקרת הבית זו רבקה, אם הבנים שמחה ותהר רבקה
אשתו. דבר אחר: עקרת הבית זו לאה, אם הבנים שמחה
כי ילדתי לו ששה בנים דבר אחר: עקרת הבית זו רחל,
אם הבנים שמחה בני רחל יוסף ובנימין. דבר אחר: עקרת
הבית זו חנה שנאמר: ולחנה אין ילדים, אם הבנים שמחה
ואמרת מי ילד לי את אלה. (ילקוט).

רבי יהושע בן לוי אמר: אם הבנים שמחה זו המילה. ר"ל
אמר אלו תלמידי חכמים שמראין הלכות שחיטה בעצמם,
דאמר רבא כל מילי ליחזי איניש בנפשיה תוך משחיטה
ודבר אחר. רב נחמן בר יצחק אמר: אלו תלמידי חכמים
שממיתין עצמן על דברי תורה. דבר אחר. זאת חנה
ושבעת בניה. (גיטין נז).

וילך איש מבית לוי. להיכן הלך, א"ר יהודה בר זבינא,
שהלך בעצת בתו, אמרה לו מרים בתו שלך גדולה משל
פרעה. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה על הזכרים
והנקבות, עמד והחזיר את אשתו. ויקח, ויחזיר מבעי ליה,
א"ר יהודה בר זבינא שעשה לו מעשה לקוחין, הושיבה
באפריון ואהרן ומרים מוקדין לפניו ומלאכי השרת אמרו
אם הבנים שמחה. (סוטה יב).
וכי מאחר דאיכא הלל הגדול אנן מאי טעמא אמרינן האי

מועדות שנקראו מקראי קודש (ויקרא כג, ד), וכן כתיב (תהלים קטז, ב) וכימי אקרא, בימים טובים שנתת לנו כדאיתא במדרש תהלים (שם), כי המועדות שלנו הם⁸³⁵, דכתיב (ויקרא שם) אשר תקראו אתם⁸³⁶, ונקראו בימי, לכן באלה הימים הקב"ה קרוב אלינו ביותר:

7e שמעתי מפי מו"ז ז"ל בפסוק (תהלים קיג, ז ח) מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים, כי הקב"ה מקים ומרים הרצונות של בני ישראל המונחין באשפות, ומהפכן להתגרב רצונם אליו יתברך כו'⁸³⁷.

ולבאר יותר, כי חז"ל (ויק"ד לד, ו) אמרו טעם 'אביון' התאב לכל דבר, כי השפל בדעת תאב לכל דבר, אבל כשהקב"ה מאיר עיני האדם לדעת האמת, מואס ממילא בהבלי עולם.

וזה היה עיקר גאולת מצרים, כמאמר שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועל ידי זה ההתלהבות נגאלו

ויצאו לחירות משיעבוד הסטרא אחרא ותאוות הבלי עולם.

וכמו כן בעליות רגלים דכתיב (שיר השירים ז, ב) מה יפו פעמיך כו' בת נדיב⁸³⁸, ועל ידי זה הנדיבות מאסו בהבלי עולם והניחו כל הרצונות אחרים, וזהו 'בנעלים'⁸³⁹ שנגעל כל הנדיבות שלא לה' המה, כמו שכתבנו במקום אחר⁸⁴⁰ בפירוש ולא יחמוד איש את ארצך (שמות לד, כד)⁸⁴¹.

וכתיב (תהלים קיג, ט) מושיבי עקרת הבית, דרשו חז"ל (פסחים ק"ח, ב) אמרה כנסת ישראל עשוני בניך כחולדה הדרה בעיקרי בתים. ואין סכרא שיהיה נדרש רק לגנאי. אך הפירוש כנ"ל, שהוציאו להנדיבות כל הרצונות שהיו מקודם באשפות כנ"ל מכל החורים והסדקים, וזהו מושיבי עקרת הבית כנ"ל: L

בענין קריעת ים סוף בשביעי של פסח שדרשו במדרש (שמ"ר יט, ז) שהוא כמו שבת לשאר ימי הפסח⁸⁴², שזה היה תכלית הגאולה, דמקודם יצאו

835. ע"י סוכות תר"נ ד"ה הימים טובים: כמו שאומרים (קידוש לוי"ט) מקדש ישראל והזמנים, ישראל דקדשינהו לזמנים (פסחים ק"ח, ב), הפירוש, כי הקדושה היורדת באלה הימים הוא רק בזכותן של ישראל וכפי הקריאה שלהם, ואיתא במדרש (שוח"ט תהלים קטז) וכימי אקרא (תהלים קטז, ב) הוא בימים טובים, שהם ימים המיוחדים לנו. 836. ע"י לעיל הערות 41, 42, 43. 837. ע"ע לקמן חר"ב ד"ה בענין קריעת ים סוף. וע"י סוכות תרנ"ב ד"ה מצות: כתיב (ישעיה י"ה, ה) ארפא משוכתם אוהבם נדבה, פירש רש"י אתנדב לאהבתם, וכולל ב' הפירושים, שאוהב אותנו בנדבת רצונו יחברך, וגם נוטע בנו האהבה אליו, כדכתיב (מלאכי א, ב) ואוהב את יעקב, אוהב פועל יוצא שנוטע בנו האהבה... ושמעתי מפי מו"ז ז"ל בפסוק (תהלים קיג, ז) מאשפות ירים אביון, שהקב"ה עוזר לבני ישראל ומעלה את הרצונות של בני ישראל שהיו מונחין באשפות והבלי עולם, ועל ידי תשובה הקב"ה מעלה אותם להיות מתהפך לאהבתו יתברך להושיבו עם נדיבים כו' (שם ח), ודפח"ח. 838. ע"י סוכה מט, ב הובא לעיל הערה 266. 839. ראה לעיל הערה 822 שדרשו חז"ל 'בנעלים' מלשון נעילה וסגירה במנועל. 840. ע"י לעיל תרל"ט ד"ה בפסוק מה יפו. 841. "ולא יחמוד איש את ארצך בעלתך לראות את פני ה' אלהיך שלש פעמים בשנה". 842. הובא לעיל הערה 190.

ספר שפת אמת
1860
ח"ו י' י' י' י' י' י' י' י' י' י' י'
ח"ו י' י' י' י' י' י' י' י' י' י' י'

ישראל כמעשה אבותיהם, בא כח האבות לסייע להם, לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם (מלאכי שם), כי הקב"ה עוזר לבעל תשובה¹⁴⁹⁶.

76 וכתוב (הושע יד, ה) ארפא משובתם אוהבם נדבה, פירש רש"י אתנדב לאהבתם. וכולל ב' הפירושים, שאוהב אותנו בנדבת רצונו יתברך, וגם נוטע בנו האהבה אליו, כדכתיב (מלאכי א, ב) ואוהב את יעקב, אוהב, פועל יוצא, שנוטע בנו האהבה¹⁴⁹⁷.

והנה ביום הכפורים הוא ארפא משובתם¹⁴⁹⁸, ובסוכות אוהבם נדבה¹⁴⁹⁹. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל בפסוק (תהלים קיג, ז) מאשפות ירים אביון. שהקב"ה עוזר לבני ישראל ומעלה את הרצונות של בני ישראל שהיו מונחין באשפות והבלי עולם, ועל ידי תשובה הקב"ה מעלה אותם להיות מתהפך לאהבתו יתברך, להושיבו עם נדיבים כו' (שם ח)¹⁵⁰⁰, ודפח"ת¹⁵⁰¹.

וכמו כן נתקיים עתה אחר ימי

הנשמה על הגוף, נעשה כגר בעולם הזה... וזהו עיקר עבודת האדם, לבטל ולהכניע כח הגוף אל הנשמה, להיות טפל אל הנשמה. וכמו שכתוב (תהלים לט, יג) גר אנכי עמך, פירוש, כמו שקדושתו יתברך בעולם הזה אינו בקביעות, כך גר אנכי. וכשהאדם פונה עצמו מכל עסקי העולם, וכל מחשבותיו רק לעסוק במלאכת שמים, מאיר בו כח הנשמה, ונעשה הגוף טפל, היפוך מסדר הקבוע בעולם הזה, וזהו בחינת תושב ככל אבותי (שם). וכן אמר אברהם אבינו ע"ה (בראשית כג, ד) גר ותושב אנכי עמכם, כי האבות זכו להיות מזוכך גם בגופם, שנעשו מרכבה אל הקב"ה (כ"ד מז, ח). ועי' של"ה שער האותיות אות ג' גירות. 1496. עי' ספר חרדים פרק ע'. וראה אזור אליהו (להרה"ק ר' אליהו מוויסקיט) סוכות רג, ב ד"ה להבין: להבין מעט מזעיר ענין האושפיון, היות נודע מספרים הקדושים שאם האדם עושה איזה מצוה תיכף באה נשמה של צדיק אחד מעולם העליון שנהג בזמנו לרדוף אחר אותה המצוה ומתעבר בו, מפני שבו ביום עשה מצוה שנהג רבי פנחס בן יאיר לקיימה (ראה שער הגלגלים הקדמה ב: שבתי האר"י סוף פרק ו: עמק המלך הקדמה פרק ד). והנה ענין סוכה בחינת גר אנכי בארץ אל תסתור ממני מצותיך (תהלים קט, יט), היינו שגולה האדם מביתו ודירתו לחוץ. והנה כל הו' רועים לא זכו לקדושתם ומדרגתם הגדולה רק אחר הגלות והגירות כנודע, אברהם לך לך (בראשית יב, א), יצחק וילך אל אבימלך וגו' גרה (שם כו, א), יעקב ברח מפני עשו וכו', משה ברח מפני פרעה, אהרן לך לקראת משה המדברה (שמות ד, כו), יוסף נגלה למצרים, דוד ברח מפני שאול ואבשלום. והנה אם האדם יוצא מביתו על הכוונה גר אנכי בארץ, ומייאש כל ביתו והונו ורכושו ויוצא משם בבחינת גלות ונכנס לסוכה... אז זוכה שיתחבר עמו נצוץ הקדוש מהו' רועים כל אחד ביומו, בכדי לסייעו שישאר בזה הבחינה לעד. 1497. עי' תרומה תרס"ג ד"ה ויקחו: וזה שכתוב (מלאכי א, ב) אהבתי אתכם כו' ואוהב את יעקב, ואוהב, פועל יוצא, שנטע ביעקב להיות אהבת ה' קבוע בלבם, כמו שכתוב (הושע יד, ה) אוהבם נדבה, נדבה הרי זו (קנים פ"א מ"ה), שנטע בהם האהבה שאינה משתנית לעולם, ועליה נאמר (שה"ש ח, ז) מים רבים לא יוכלו לכבות. וע"ע שקלים תרס"ב: וכתוב ואוהב את יעקב כו'... פירוש ואוהב את יעקב, שעשה אותנו כלים לזו האהבה כמתן תורה, וזו התשוקה ונדיבות שנמצא בנפשות בני ישראל שנקראו בת נדיב (שה"ש ה, ב), היא נטועה מאתו יתברך שמו. 1498. ראה תרגום שם: אקבלינון בתיובתהון אשבוך לחוביהון. 1499. עי' לקמן תרנ"ז ד"ה ולקחתם: וכן הוא ההכטחה בפרשת התשובה... אוהבם נדבה (הושע יד, ה), וכל זה מתקיים בתג הסוכות, שהוא רומז על האהבה. ועי' לעיל הערה 411. 1500. "להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו". 1501. עי' פסח תרמ"ו ד"ה שמעתי: שמעתי מפי מו"ז ז"ל בפסוק (תהלים קיג, ז) מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים, כי הקב"ה מקים ומרים הרצונות של בני ישראל

ספר שפת אמת
סוכות
מכון יגוצא אריג איכ צבתי מאו
מכון לני גיני

התשובה, שנעשין בני ישראל נדיבים, ומושיב אותנו עם אושפיזין על־אין נדיבי עמו, כמו שכתוב (ויקרא כג, מב) כל האזרח כו' ישבו בסוכות: L

איתא בספר הכוונות בברכת אהבה קודם קריאת שמע, כי חג הסוכות הוא מול זכירת עמלק, שדרך אחר אותן שפלטן הענן¹⁵⁰², עיין שם¹⁵⁰³.

וכן היה ביציאת מצרים, כראותם מלחמה (שמות יג, יז), ואמרו חז"ל (מכילתא שם) כגון וירד העמלקי (במדבר יד, מה), שעמלק מוכן היה עם כל הרשעים לעמוד נגד בני ישראל כשיצאו ממצרים, כמו שאיתא במדרש בשלח (שמו"ר כ, יח) על זה, שלכן סיבבם בענני כבוד¹⁵⁰⁴. וזהו בסוכות

הושבתי (ויקרא כג, מג), להגן עלינו מאותן הרודפים.

וכן הוא בכל שנה, אחר ראש השנה ויום הכפורים הסטרא אחרא רודפת, כמו שאיתא בזוה"ק אמור (קג, ב)¹⁵⁰⁵. ועל זה כתיב (ישעיה כו, כ) לך עמי בוא בחדריך הוא הסוכה, חבי כמעט 'רגע' (שם), ראש תיבות "ראשית גוים" עמלק (במדבר כד, כ)¹⁵⁰⁶. ולכן מיד כשמת אהרן כו' וישמע הכנעני (במדבר כא, א), זה עמלק ימח שמו¹⁵⁰⁷, והסוכה מצילנו מידם:

איתא במשנה (סוכה מא, א) לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי להיות ניטל ז' זכר

המונחין באשפתות, ומהפכן להתנדב רצונם אליו יתברך כו'. ולבאר יותר, כי חז"ל (ויק"ד לה, ו) אמרו טעם 'אבינו' התאב לכל דבר, כי השפל ברעת תאב לכל דבר, אבל כשהקב"ה מאיר עיני האדם לדעת האמת, מואס ממילא בהכלי עולם... וכתיב (תהלים קג, ט) מושיבי עקרת הבית, דרשו חז"ל (פסחים ק"ח, ט) אמרה כנסת ישראל עשוני בניך כחולדה הדרה בעיקרי בתים, ואין סבא שיהיה נדרש רק לגנאי. אך הפירוש כנ"ל, שהוציאו להנדיבות, כל הרצונות שהיו מקודם באשפתות כנ"ל, מכל החורים והסדקים, וזהו מושיבי עקרת הבית, כנ"ל. וע"ע שם תרנ"ב ד"ה בענין קריעת ים סוף. 1502. ע"י רש"י דברים כה, יח: כל הנחשלים אחר־ך - חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן. וע"י תנחומא כי תצא י: פרקי דרבי אליעזר פרק מד. 1503. ראה ספר הכוונות (קארעץ תקמ"ד) ל, ב. וע"ע פרי עץ חיים שער קריאת שמע פרק ג: ונחזור לענין, כי הלא ד' זכירות הם, והם זכירת מתן תורה... זכירה ב', זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כה, יז)... זכירה ג', זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים (שם כד, ט)... זכירה ד', לזכור את יום יציאת מצרים... והנה ד' זכירות אלו הם כנגד ארבעה ימים טובים שיש בשנה, יציאת מצרים נגד פסח, ומתן תורה נגד שבועות, ועמלק נגד סוכות, כנודע שלא היה עמלק מכה בישראל אלא אותן שאין עננים קולטן, וענני כבוד הם סוד הסוכות, והרי ג' רגלים כו'. 1504. ז"ל המדרש: מהו ויסב [אלהים את העם] (שמות יג, יח), שהקיפן הקב"ה, כשם שהוא אומר (זכירה ב, ט) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב, וכגון רועה שהיה רועה צאנו, וראה זאבין באין על הצאן, והיה סובב את הצאן שלא ינזקו, כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים, היו אלופי אדום זומאב וכנען ועמלק עומדין ונותנין את העצה היאך לבא על ישראל, כשראה הקב"ה כך, סבב אותן שלא יבואו עליהם, שנאמר ויסב אלהים את העם. 1505. ע"י לעיל הערה 1438. 1506. עשרה מאמרות מאמר העתים פרק ז. 1507. ראה רש"י שם: וישמע הכנעני - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו' כדאיתא בראש השנה (ג, א), ועמלק מעולם רצועת מרדוח לישראל, מזומן בכל עת לפורענות. יושב הנגב - זה עמלק, שנאמר (במדבר יג, כט) עמלק יושב בארץ הנגב, ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען כו'.

למקדש. ואיתו בראשון שהוא ידוי נענועים שב פן במקדש כל י והוא כמו י שיש בחינות ע מקומות מיוח הקדושה, ויש זמ מיוחדים. ועל פי בראשון היום נ הפועל פעולת ד המקום מסייע.

אכן רבי יוד במקדש, כמו שא היא דורש אין דבעיא דרישה¹⁵¹¹

וע"ע במ"ר יט, כ; הכוונות סוכות דרוש ביהינו כח להמשיך ו ביהינו כח להמשיכן. תפתח; אור יקר על כ דעבדינן זכר למקדש, קראו לך ציון היא דו ושם הערה 878. 1514. ע"י חנוכה תרמ' כך זוכין למצוא איזה כל מה שהיו משיגין ; פסח תרמ"ז ד"ה כשו שרבו מצפה לראותו י י, והוי בכי, שעתה י פסוק נהפך לאבל מח בשלימות, ועתה זוכין משוש כל המתאבלים, דהפירוש הוא על לעת כמו שכתבתי במקום 1515. ע"י נח סוף תרמ' פני ה' במקדש, כמו ש הוא רק זכר כו'. וע"י

א וימַדֵּר יי עם מִשָּׁה לְמִימְרָה: א וימַדֵּר יי עם מִשָּׁה לְמִימְרָה:
 ב מִדֵּר עם כָּד פְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי ב דְבַר אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

ישראל ותי

תלויין צהי
פרושים מן
שאתה מולו

(ב"ב): ב
חורה שנשאר
כיבוד אז וא
(מ"ל): ג
שמה שלפניו

לזה כ' שיד
כסדר שהיו

ואמרת

שרוצ גופי
נתינת התור
כה תאמר ו
אמירה רכו
קדושים

עשה על ה
בלאו, הוס
בעשה. עוד
ל"ט: יש
כעושה מלו
במלות עשה
ובזה קיים

דרכו הראשון.
לעושה העובר
עשה, גם מה
מעשה דאחות
קושיא כלל, כי
ע"א גבי ממו:
עיי"ש. ד

רש"י

לקט בהיר

א) פי' הקהילו ע"י כרוז וכדומה שיבואו כולם איש לא יעדר, משא"כ בשאר כל הלימודים שלמד משה תורה עם ישראל או היה מזה להם מה שקבל מסיני וצאה מועד, הגם שהיה לכל ישראל כמו ששינו בעירובין ורש"י מביאו סוף פ' תשא, אבל פשוט שלא היו ממויינים לזה ולא היו ממש כולם, ומן הסתם היו בכל פעם יחידים שלא באו (ג"א), וזה מחא"ס למה שאמרו ו"ל הוצא בילקוט פ' ויקהל אמר הקב"ה למשה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם דברים הלכות שנת וכו', הרי שהם צ' דברים, סדר הלימוד שזכר בגמ' לחוד, ודרשות לחוד (נח"י), או אפשר שצפעתם הזאת היו נקהלים אנשים ונשים וטף, משא"כ בשאר כל האסיפות והלימודים לא באו אלא אנשים (רא"ם), והש"ס הביא דברי הרא"ם אלו ולא זיין שזהו דברי הרא"ם, ומה שכתב עוד שם לא הבנתי, והגם שדריש פ' ויקהל כתיב ג"כ לשון זה ויקהל משה את כל עדת, אה"כ גם שם היה בהקהל, ורש"י לא אמר שם מיד, שפשוט הוא שזה פירושו של "כל עדת", והטעם מובן שם, לפי שהיה מזה אומם נדבם המשכן והיה רוצה משה (ומן הסתם

אור החיים

יט) ב. אל כל עדת וגו'. טעם אומרו אל כל. אמרו ז"ל בתורה כהנים לפי שפרשה זו רוצ גופי התורה תלויים בה נאמרה בהקהל. והגם שכל מזה ומזה ממלות התורה היה משה אומרה לכל ישראל כאמור בצרייתא הוצאה בעירובין (נ"ד:), תירץ הרא"ם שהיו נכנסים כה אחר כה, מה שאין כן בפרשה זו שנכנסו יחד ע"כ. וקשה לדבריו אם כוונתו באומרו שהיו נכנסים כה אחר כה על ישראל שהיו באים אחר הזקנים", אם כן משה הי' אומר יותר מחמשה וששה פעמים, ולפי חשבון הפעמים שמנה התנא שם שיש ביד כל אחד ד' אינו משמע כן, שכתבו וזה לשונם נכנסו כל העם וכו' נמלאו ביד אהרן ד'. ואם כוונת הרצ באומרו כה אחר כה הוא על כה של אהרן, ונדצ ואציהוא, וכח של הזקנים, וכו' שנשאר הליויים היו נכנסים זה אחר זה וכאן נכנסו יחד אהרן נדצ ואציהוא והזקנים והישראלים. הנה צמה שנעמוד על עקרון של דברים למה משה נהג בכל המלות בסדר זה, ולא היה שונה לכולם יחד ד' פעמים, ונמלאו לכל אחד מישראל ד' פעמים מפי משה, שהוא יותר טוב אור בהיר

א) פי' המון עם שנאו אחר הזקנים גם הם היו מחלקים לכתות. (ב) טעם זה הראשון הוצא שם בגמ', וטעם השני דעת עלמנו, ורשות נמונה לתלמיד ותיק. (ג) גם סבא או היא סבת הרא"ם ז"ל, ופי' אומרו הנכון "בעיני" נכון בעיני דרך צ' של הרא"ם לא

אור בהיר

ישראל ותימר קהון קדישין תהון ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש

קמימר: א רבני

רשי

לקט בהיר

תלויין צבי) (ח"ב - ויקרא: קדשים תהיו. כוון פרושים מן העריות" ומן העצירה (ח"ב), שכל מקום שאתה מולא גדר ערוה אתה מולא קדושה, (כ"א ז) (ב"ב: ב) פי' לא רק שמלא וגדוש כל פסוק בפני עצמו בהלכות וגופי תורה, אלא גם תלויים בה הלכות וגופי תורה שבשאר מקומות, שמקלמם ואילו פרטים כמוכים כאן, ונלמדים ממאן במדות שהחורה נדרשת בהן, כגון ע"ו, שבת, כיבוד אב ואם, גניבה וכו' וכו', א"כ בלא פ' קדושים הם רק חלי דבר, הרי שרוב גופי תורה תלויים בפ' קדושים (מ"ל: ג) חבית קדוש או קדושים פירושו בכל מקום פרוש ומובדל מכל דבר, מוזמן ומיוחד רק לדבר אחד, ופשוט הוא שצמה שלפנינו הכוונה שהיו מיוחדים ומקודשים לעבודת האלהי, אבל לריך לנו לדעת פרטות כוונת הכתוב באיו דבר

מלמד: פי תורה

היו ממש ר הקב"ה גמי לחוד, מודים לא f הבנתו, שם מידי, מן הסתם

אור החיים

אור ה' שידבר לכל עדת ישראל אנשים וגשים וטף כסדר שהיו מקובלים במתן תורה. ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר: **ואמרת אליהם.** טעם שכפל לומר ואמרת, לדבריהם ז"ל (ח"ב) שאמרו כי לא שרוב גופי התורה וכו' לזה עשה זה גם כן כסדר נתינת התורה שדבר זה רכות וקשות (יתרו י"ע ג') כה האמר וגו' ותגד, ואמר דבר לשון קושי ואמרת אמירה רכה, ובסמוך יתבאר הכתוב באופן אחר: **קדושים תהיו.** לריך לדעת מה הוא המכוון של מלוא זה. וגראה שזה הכתוב לתת עשה על העריות, שזה עליהם צפרשה הקודמת בלאו, הוסיף עשה עליהם לעבור עליהם גם בעשה. עוד יראה על דרך אומרים ז"ל (קידושין ל"ט: ו) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, והוא מאמר הכתוב קדושים תהיו במלות עשה"י צבא עבירה לידו שיתרחק מעשותם, וזהו קיים מצות עשה שנלעוו במאמר קדושים

תהיו, והוליא זכרון מלוא זה בלשון זה של קדושים, לומר שכל המקיים מצוה זו נקרא קדוש, והוא מאמרים ז"ל (ויק"ר כ"ד) ג"כ. ולעטם זה דקדק לומר אל כל עדת בני ישראל, לומר כי מלוא זה שמלוא קדושים תהיו היא מצוה שישינה בכל אדם, שכל איש ישראל בקיומו מצוה זו קדוש יאמר לו, ואין הדרגה בישראל שחיה נמנעת מהשגה זו. גם בזה יתיישב טעם כפל דבר ואמרת, כי יש כאן דיבור קשה בערך העובר שיוסיף עונש עשה, ויש כאן מעלה וכבוד למקיימו שיקרא קדוש. ואולי כי דוקא בני"ו הוא שישינס בצחינה זו מה שאין כן אומות העולם, לו יהיה שיפרוש אדם עצמו מצחינות העריות האסורות לו או אפילו שאינם אסורות"י, אף על פי כן מושלל הוא מצחינת הקדושה, ולזה אמר אל וגו' בני ישראל"י, ובסמוך יתבאר באופן אחר:

כי קדוש אני וגו'. לריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה, וכי יחייב הדבר ליזיר כפיו להדמות

פעמים ו לעשות ניו כבוד אחד למד כשיחזרו ה יהיה הכחות ירגש זה ס, ודבר יתר נכון : לעשות כאן, בין ן ילטרך יאם לא זל, הלא לדיבורו ל ושונה ואם כן זאין זה בסדר ס, וכאן

אור בהיר

דרבו הראשון. (ד) פי' תעשו פעולה למנוע עצמכם. וז"ל ש' הדרכים הללו הם צלמת דרך א', אלא שקודם אמר שבה ליתן עשה לעונש העובר עליו, ואחר כך אמר שבה ליתן שכר למנוע עצמו, והיינו הך. ואין להקשות למה לא נמצאת מצוה זו בין הרמ"ח מצוות עשה, גם מה שמעתי מקשים מגמ' יבמות ג' שרריך קרא לאסור אשתו שבלא קרא היינו אומרים יבא עשה דינוס וידחה לא מעשה דאחות אשתו הלא לדרכינו הוא לא מעשה ועשה ואין עשה דוחה ל"ח ועשה ואם כן הדריה הקושיא למה לריך קרא ע"כ, אין זו קושיא כלל, כי אין זו מצוה עשה פרטי אלא כולל כל העריות ואין למנותו ולהחשיבו לדינא כשאר רמ"ח מ"ע, וכעין זה איתא ביבמות כ' ע"א גבי ממורת ונתינת שמלתן בין מצוה קדושים יהיו הנאמר על קדושת כהן בפרט ובין והמקדשתם שהיא מצוה כללית עיי"ש. (ד) פי' לא רק מאשת איש האסורה לבני נח אלא אפילו יפרוש מכל העריות האסורות לישראל. (ו) ולא אמר אל כל

עם עצמו, רמ"ח לא

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שִׁבְתֵּיתִי תִשְׁמְרוּ

אֲרִי קָדִישׁ אָנֹכִי אֱלֹהֵיכֶם: גְּבֹר מִן אִמָּה וּמִן אָבִיהִי תִהְיוּ דְרָחֵלִין וְיֵת יוֹמֵי שְׁבִיַּת דִּרְיָי תִּסְרוּן אָנֹכִי

לקט בהיר

רשי

ובזוהי אופן תהיה זאת, לזה אמר שודאי הכוונה פרושים ומובדלים מן העריות, לפי שעיקר המונע דביקתו לעבודה העלוונה היא עניי הגוף ותאוותיו, ועיקר צעניי הגוף עצמו היא ענין העריות כידוע, ומי שהוא זהר ושמר צענין זה מן הסתם נמשך אחר הקדושה בכל עניינים, ועוד דבר הלמד מעניי הגוף, שמוחזר פרשה זו לסוף פרשת אחרי המדבר צפרטי העריות, וגם נמשך הקדמה זו למטה על כל העניינים הממוכרים בפרשה זו, ולזה הוסיף רש"י לומר ומן העצירה, כלומר, אמת שעיקר קדושה צאה מפרישות העריות, אבל אם לא יסגית על כל שאר עזירות פשוט הוא שביטל קדושתו, וראיות שמביא רבינו הם רק על גדר ערוה שזו היא העיקר כמו שאמרנו, ולפי"ז אין עוד קושיא מה שמנינו גם שאר עזירות שהכתוב קורא פרישתם קדושה (ג"א), וכעין זה כתב המהרש"ל ז"ל, והש"ח הקשה ותירץ

אשה זונה וחללה וגו' אני ה' מקדשכם (שם ע"ו), ולא יחלל זרעו אני ה' מקדשו, (שם ו') קדושים יהיו אשה זונה וחללה וגו' (ויק"ה): (ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד מכס"ו תיראו אביו ואמו, זהו פשוטו, ומדרשו (ח"ב - קדושין ל"ג) אין לי אלא איש"י, אשה מנין, כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים, אי"כ למה נאמר איש"י, שהאיש סיפק בידו לעשות", אבל אשה רשות אחרים עליה: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאצ"ל, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו"י, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו" בדברים (קידושין שס): ואת שבתתי תשמרו. סמך (שמירת) שבת"י למורה אב (ואם),

ואין ממש בדבריו, אבל מה שכח שאין קדושה שייך רק במלות עשה אבל בשב ואל תעשה לא שייך שום פרישות מן הגוים, זה אינו מובן כלל עיין בדבריו ודו"ק: (ד) זה פ"י תיבת איש, כלומר איש ואיש, שאינו מדבר לאיש אחד, ולזה גמר אומר תיראו לשון רבים, והוסיף רש"י לומר "מכס" להראות שתיבת איש לנוכח הוא, שבלא זה נראה שהוא נסתר שכל איש מבני"י ירא, וזה אינו, שהלא בין לפניו אמר קדושים "תהיו" אני ה' "אלקיים" לנוכח, וגם לאחריו כל הפרשה בלשון נוכח "תיראו", ועם כל זאת דחוק הוא, שהלא אביו ואמו לשון יחיד הם ולא אמר איש אביכם ואמכם תיראו, ומטעם זה הפך רש"י ואמר תיראו אביו ואמו כדי לקשר תיבת תיראו לתיבת איש ששניהם לשון רבים, והבן, אבל באשר הוא שם בפסוק לא אחי שפיר, לזה הביא גם הדרוש: (ה) פ"י מדכתיב "איש" הוה אמינא למעט את האשה ממורה אב ואם, דהיינו שמתכל לישב במקומם ולסתור דבריהם וכו', הגם שאין זו מלות עשה שהזמן גרמא, הלא ראינו שהתורה מיעטה: (ו) פ"י אם כל הטעות היה נמשך מתיבת איש, לא יאמר הכתוב איש ולא יוצרך לומר תיראו לשון רבים, ולא יעלה על דעתינו למעט האשה: (ז) פ"י יש כח ורשות בידו לכבד בין בגופו ובין בממונו להאכילו ולהלבישו ולהכניסו וכו', משא"כ האשה שאין לה משלה כלום, גם מעשה ידיה לבעלה, ואע"ג שאין זה רק מדרבנן, אבל התורה מיעטה ופטרה מכיבוד, אלא שחז"ל הוסיפו לומר טעם המיעוט, ובשביל זה אמרו ז"ל שאם נתאלמנה או נתגרשה חייבת בכיבוד דויל בחר טעמא, ואע"ג דמיעוט זה במורה כתיב ולא בכיבוד, דרשה באם אינו ענין, והא דלא כתבה המורה המיעוט במקומו אלא כיבוד, אין קושיא, שאם יכתוב תיבת איש במקום אחר לא היה עולה על דעתנו למעט אשה, כי מהיכי תיתי חגרע ממלה זו, ויש לנו הרבה תיבות איש ואין אפילו הו"א למעט אשה, וכל ההכרח לרבותינו לדרוש כן מפני שהתחיל בלשון יחיד וסיים בלשון רבים וכנ"ל, כללו של דבר אהני תיבת איש למעטה מכיבוד ואהני תיבת תיראו לרבותה במורה, והא לך לשון רש"י בקידושין נתגרשה מבעלה הרי היא כאחיה (הוכר), במלות כיבוד" עכ"ל, הרי שדעת רבינו שהמדובר מכיבוד ולא ממורה: (ח) וזה עיקר הדיוק, שהיה לריך להיות להפך כמו צ"י ימרו, לזה כתב רש"י דבריו כאן ולא לעיל בעשרת הדברות: (ט) ובמקום שהענין רפה ונעזב לריך חזוק ביותר: (י) כי יפתה (שמות כ"ב ע"ו), מתרגמין ארי ישל, כלומר כשרונה להשיבו מדרכיו במקום ליסרו ולהוכיחו בדברים קשים מדבר אליו בלשון רכה ותחנונים: (יא) פ"י הכרת הדרשה היא מפני הסמיכות ובפרט בפסוק אחד, ואין

אור החיים

ג. איש אמו וגו'. טעם סמיכות מלה זו למלות לעריות, והוא על דרך מאמרם ז"ל (סוטה ל"ו): קדושים. נתכוון לרמוז גם כן גדר שדרשו בפסוק ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב

וגו' כי כשר מזדמנה לו ד וגו'. ושמעו דיוקן האב אל הכיעוב. ואביו תירו עיניו"י יול בעשותו הכ סמוך למלו למדת שאם שגרה להם זה הקדים ביותר, על אמו. ולדרך ואת שבתו צוהר (ח"ג) השבוע, ואו שבת הוא ולזה אנו א סכת שלום לדקוחו אב הטומאה יו שבתותי ב' ברית קודש ולזה נקראי י"ג אות ה וכיה לאות הם ב', אביו והשומר אר צב' ו אביו ת א

טו) ויהיה לו הסמך תיבת יותר מרימוני דבריהם ולומר ממנו נשמע לו

וּמִדֵּי יִשְׂרָאֵל לִי אָרוֹם
 גְּבִי יִי חֲסֵדָא וְסִגְי עֲמִיָּה
 פּוֹרְקָן הַיְהוָה וְהוּא יִפְרוֹק יַת
 יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲוִיתָיָה:
 אֲשִׁירָא דִּתְהוֹמָא עַל
 מְסוּקִין דִּתְהוֹמָא עַל יַד
 דְּדוֹד יִי לֹא גְבַהּ
 לְבִי וְלֹא אֲתַרְוּמָו

שומרים לבקר. מפני וחזרי
 שרה, לא עשיתי גדולות מענוגו

מצודת ציון
 כמו ואביו שמר את הדבר

לבוקר אור הגאולה, רוצה לומר נפ
 ישראל. אתה ישראל קוה אל ה'
 עתה, כי לא יחסר לו פדות כי ו
 יעכב הגאולה, כי הוא יפדה את
 (א) לא גבה לבי, במחשבת הלב
 כדרך גסי הרוח: ולא הלכתי בו

פעמים כי הם מחזיקים נפשם
 ישנו לבקר: (ז) יחל. לשון הצ
 וזה דברי המשוור יוכיח ישראל
 פדה: (ח) והוא יפדה אותך.

בלילה להיותה מאתם האנשי
 כלומר שקמים באשמורת הבק
 שומרים לבוקר. פעם אחרת, כל
 שומרים וערים בכל בקר להחפלי
 מאמר כל חסיד בגלות: (ז) יחל.
 אמר ישראל קוה אל ה' שיפדן
 החסד תמיד עם הנבראים, ויעשה
 עמו פדות, כי כבר פדה אותך - ו
 יחסר לו פדות כי הרבה עמו: (ו)
 ואיך יפדה אותי ואני מלא עון.

(א) התרחקות דוד המלך מהג
 (ב) בטחון העצום של דוד בא
 (ג) קריאה לישראל לבטוח בו

דִּתְהוֹמָא מִן עִימְקִיא
 קְרִיתֵךְ יִי: כִּי קָבַל
 צְלוֹתִי תְהוֹיִן אֲוִדְנֵיךְ
 צִיתוֹן לְקַל צְלוֹתִי: גֵּאוֹן
 עֵוִוִן תַּפְּוֹר יִהְיֶה מִן
 יְקוּם: דִּאָרוֹם גִּבְדֵּךְ
 שְׂבִיקוּתָא מִן בְּגַלְל
 דִּתְתַדְחִיל: הֲאִמְתִּינִית יִי
 מְתִינִת נַפְשִׁי וְלֹאִיקְרִיָּה
 אֲוִרִיכִית: וְנַפְשִׁי אֲוִרִיכָא לִי מִן
 נְטָרִי מִטְרַת לְצַפְרָא דְנְטָרִין
 לְקַרְבָּא קִרְבָּן צַפְרָא:

קווי אחר קווי, כעין קוה אל ה'
 וקוה (לעיל כו יד), כעין משומרים לבקר.
 לנזק: (ו) נפשי לה' משומרים לבקר.
 המלפס לגאולה:

מצודת ציון
 (א) משומרים. מלשון שומר. או הוא ענין תקוה והמתנה.
 (ב) קשובות. ענין שמיעה: (ד) תורא. מלשון מורא:
 (ו) משומרים. מלשון שומר. או הוא ענין תקוה והמתנה.
 (ז) כי עמך הסליחה, ולא מסרת סליחת העון לאחד מהמלאכים, כמו שנאמר (שמות כג כא) כי לא ישא לפשעכם: למען תורא. כי אם מסר הסליחה אל המלאך, היה נפתה לב האדם לומר המלאך יתפייס לנו, הואיל ולא לו חטאנו וישא את העון, והיה ממעט ביראת המקום: (ה) קויתי ה'. קויתי אל ה': קויתה נפשי. ככל הדבר להתמתנו: ולדברו הוחלתי. אני מחיל ומקוה לדברי הבטחתו: (ו) נפשי לה'. נפשי מקוה לה' יותר

אבן עזרא
 חטאים וישונו גם הם ויניחו חטאם, ואם לא תסלה
 לא יראוך ויעשו חפצם ככל אות נפשם: (ה) קויתי.
 לשמוע בקולו: ולדברו. לגזירותיו: (ו) נפשי. קויתה
 לה' יותר משומרים החומות לבקר, וטעם להזכירו

רד"ק
 המלאכים וישאו לפשעינו, אבל אין בהם סליחה למען
 שייראו בני אדם את האל יתברך, למען כי עמו
 הסליחה לא עם זולתו: (ה) קויתי ה'. אני קויתי אותו
 בעולם הזה שיראנו הישועה, וקויתה אותה גם כן
 נפשי במותי לאסוף כבודי אליו: ולדברו הוחלתי.
 שהבטיחנו להוציאנו מן הגלות: (ו) נפשי. הומה לה'

מדרשי חז"ל
 ואמר להו הבו לי גואלקי ואיזיל ואייתי לי בוזא עיבורא,
 כי הוה נפיק לברא אזיל וקאי בדוכתא עמיקתא דכתיב
 ממעמקים קראתיך ה'. וקאי בדוכתא צניעא ומיכסי בשקא
 ובעי רחמי ואחי מיטרא, כי הוה אחי לביתי אמרי ליה
 אייתי מר עיבורא, א"ל אמינא הואיל ואתא מיטרא השתא
 רוח עלמא: (הענין כג:).
 (ד) כי עמך הסליחה. אמר אחא, הסליחה מופקדת אצלך

מִמְעַמְקִים קְרִיתֵךְ יְהוָה: בְּאֲדָנִי שְׁמַעְהָ
 בְּקוֹלִי תְהִינָה אֲזִינֵךְ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל
 תַּחֲנוּנֵי: גֵּאֵם עֲוֹנוֹת תִּשְׁמְרֵיָּה אֲדָנִי מִי
 יַעֲמֹד: דִּפְּרֵי עֲמֶךְ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוְרָא:
 הֲקוֹיִתִי יְהוָה קוֹיִתָּה נַפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ
 הֲוֹחַלְתִּי: וְנַפְשִׁי לְאֲדָנִי מִשְׁמָרִים לְבַקֵּר
 אֲוִרִיכִית: וְנַפְשִׁי אֲוִרִיכָא לִי מִן
 נְטָרִי מִטְרַת לְצַפְרָא דְנְטָרִין
 לְקַרְבָּא קִרְבָּן צַפְרָא:

(ד) כי עמך הסליחה. לא נתת רשות לשליח
 לסקות, כמו שנאמר (שמות כג כא) כי לא ישא
 לפשעכם: למען תורא. על זאת, שלא יהא אדם
 בטוח על סליחת אחר: (ה) קויתי ה' קויתה נפשי.

מצודת דוד
 (א) ממעמקים. מתוך עומק הצרות קראתי לך ה':
 (ג) אם עונות תשמר. אם לא תמחול ותשמור אותם
 להפרע עליהם גמול, מי יוכל לעמוד ולהתקיים, כי
 הלא רבו מאוד: (ד) כי עמך הסליחה, ולא מסרת סליחת העון לאחד מהמלאכים, כמו שנאמר (שמות כג כא) כי לא ישא לפשעכם: למען תורא. כי אם מסר הסליחה אל המלאך, היה נפתה לב האדם לומר המלאך יתפייס לנו, הואיל ולא לו חטאנו וישא את העון, והיה ממעט ביראת המקום: (ה) קויתי ה'. קויתי אל ה': קויתה נפשי. ככל הדבר להתמתנו: ולדברו הוחלתי. אני מחיל ומקוה לדברי הבטחתו: (ו) נפשי לה'. נפשי מקוה לה' יותר

אבן עזרא
 ושלמות: (ב) אדני. בעבור היותו במעמקים. צועק
 שמעה בקולי: (ג) אם. הטעם הושיעני מהרה ואל
 תזכור לי עונות שעברו, כי לא אוכל לענות
 ולהשיב: (ד) כי. הטעם כאשר תסלה לעוני ישמעו

רד"ק
 (ב) אזינך קשובות. בשקל שכולה שכולות: (ג) מי
 יעמוד. כמעט נהיה כלים אוכדיים אם תשמור לנו
 עונותינו: (ד) כי עמך. פירש אדוני אבי ז"ל האל
 יתברך נתן ממשלה לעליונים לעשות חפצו בארץ,
 אבל הסליחה אינה עמהם כי אם עמו, למה, שלא
 יאמרו בני אדם בלבם אם אנו חוטאים יתפייסו לנו

מדרשי חז"ל
 (א) ממעמקים קראתיך ה'. אמר רבי יוסי בר חנינא משום
 ראבי"י, אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום
 נמוך ויתפלל שנאמר: ממעמקים קראתיך ה'. תניא גמי הכי,
 לא יעמוד אדם לא ע"ג כסא ולא ע"ג שרפרף ולא במקום
 גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל, לפי שאין גבוהות
 לפני המקום שנאמר: ממעמקים קראתיך ה'. (ברכות י:).
 רבי מני כי הוה מיצטריך עלמא למטרא הוה עייל לביתיה

תהלים קל קלא תרפג
 שִׁמְרִים לִבְקָר: וַיַּחַל יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּי־
 עַם־יְהוָה הַחֲסֵד וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְדוּת: הַיְהוּא
 יַפְדֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו: פ
 קלא א שיר המעלות לדוד יהוה לא
 גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי |

תרנום
 ומוריד ישראל לני ארום
 גבי יי חסדא וסני עמיה
 פורקן: ה והוא יפרוק ית
 ישראל מפל עויותיה:
 א שירא דאתאמר על
 מסוקין דתהומא על יד
 דוד יי לא גבה
 לבי ולא אתרוממו

רש"י

שומרים לבקר. מנפין וחזרין ומנפין קן אחר קן. (מנחם): ה' לא גבה לבי וגו'. לא נהגתי
 שררה, לא עשיתי גדולות מענוגות צנינים ונטיעות כעין שעשה צני, הנני עליך כמי שאין לו ידים ורגלים
 כגולם מוטל לנגדך. (ס"א חינו):

מצודת דוד

מאשר יקוו שומרי החומות לאור הבוקר ללכת לישון.
 או נפשי הוא אל ה' מן האנשים השומרים ומצפים
 לבוקר אור הגאולה, רוצה לומר נפשי היא כאחת הנפשות האלה: שומרים לבוקר. כפל הדבר להתמדתו: (ז) יחל
 ישראל. אתה ישראל קוה אל ה' כי עמו החסד: והרבה. הלא פדה אותך רבות פעמים וכמו כן יפדה אותך גם
 עתה, כי לא יחסר לו פדות כי הרבה עמו: (ח) והוא יפדה את ישראל וגו'. רוצה לומר הנה גם העון לא
 יעכב הגאולה, כי הוא יפדה את ישראל מן העונות כי כבר נתמרק העון והלך לו, והרי הוא פדוי מן העון:
 (א) לא גבה לבי. במחשבת הלב לא הייתי מתגאה: ולא רמו עיני. כמעשה להשתרר ביותר להרים עין למעלה
 כדרך גסי הרוח: ולא הלכתי בגדולות. לא עשיתי דברים גדולים ונפלאים כבניינים נאים ומגדלים גבוהים
 להראות גדולה וכבוד:

מצודת ציון

כמו ואביו שמר את הדבר (נחמ"ט לו יב):

אבן עזרא

פעמים כי הם מחזיקים נפשם ומנחמים לבס כי
 ישנו לבקר: (ז) יחל. לשון הציווי מהבנין הכבוד,
 וזה דברי המשורר יוכיח ישראל וכמה בני אדם
 פדה: (ח) והוא יפדה. אותך מכל עונותיו כנגד
 אם עונות תשמר יה: (א) שיר המעלות, ה' לא
 גבה לבי. בסתר ולא רמו עיני בגלוי: ולא
 הלכתי. פועל עומד כמו קודר הלכתי, ואם הוא
 יוצא יחסר לבי, וזה ההלוך כלב ובמחשבה. מלת

רד"ק

בלילה להיותה מאותם האנשים השומרים לבוקר,
 כלומר שקמים באשמורת הבקר להתפלל: ואמר
 שומרים לבוקר. פעם אחרת, כלומר שמנהגם להיות
 שומרים וערים בכל בקר להתפלל לאל. וזה המזמור
 מאמר כל חסיד בגלות: (ז) יחל. צווי מפעל הדגוש,
 אמר ישראל קוה אל ה' שיפדך מהגלות, כי עמו
 החסד תמיד עם הנבראים, ויעשה עמך חסד כי הרבה
 עמו פדות, כי כבר פדה אותך פעמים רבות, כי לא
 יחסר לו פדות כי הרבה עמו: (ח) והוא. ואם תאמר
 ואיך יפדה אותי ואני מלא עון. הוא יפדה ישראל

מדרשי חז"ל

מראש השנה, וכל כך למה, למען תיורא, בשביל ליתן אימתך על בריותיך ביום הכיפורים. (פסיקתא).

נושאי הפרק

- (א) התרחקות דוד המלך מהגאווה.
- (ב) בטחון העצום של דוד באלהים.
- (ג) קריאה לישראל לבטוח בה' לעולם.

ימקיא
 קבל
 ודנדוד
 גאון
 מן
 נפך
 בגלל
 ית יי
 קריה

לכך
 ומכיס
 יני מן

מורא:
 מתנה.

כא כי
 תפייס
 נפשי.
 יותר

תסלח
 וייתי.
 קותה
 וזכירו

למען
 עמו
 אותו
 ס כן
 זלתי.
 לה'

בורא,
 יכתיב
 נשקא
 ליה
 ושתא

אצלך

הקדושה הוא הנפש הרוחניות והיינו שנת וינפש ר"ל שנתן והכניס השי"ת נפש צמח השבת דהיינו הקדושה והדביקות. ואכלינו נאמר צהיפך ושמרנו בני ישראל את השבת לעשות את השבת (שמות לא, טו) דהיינו השמיר' והמחשצ' והדביקות שיש לנו בשבת הוא נחשצ לעשייה. וזהו ושמרתם כנ"ל שיהי לכם מחשבה טהורה. ועשייתם אותם שזה נחשצ אצליכם עשייה שאתם עושים צוה עשייה שלימה: וזהו שאמר דוד המלך ע"ה נפשי לה' משומרים לצוקר כו' (תהלים קל, ו) דהנה השי"ת נתן צמחנו בגופנו נפש רוח וגשמ' (עי' זוה"ק תרומה קמא: וע"ש שם ויגש רז) שהם כנגד שלש עולמות דהיינו עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם השפל (עי' ע"ח ע"ג פ"י) דהיינו הנשמה היא כנגד עולם המלאכים שהם כולם דביקים בצדקות גדול ואין להם שום מחשצ' אחרת רק רצונם ותשקט תמיד לדבק אל הצורה ית' כך הנשמה אין לה שום סיבה עשייה אחרת רק רצונה ותשקה לדבק בהצורה צ"ה יתעלה ותמיד שומרת ומנפה על זאת * והרוח הוא כנגד עולם הגלגלים שעל ידיהם ניתן כח והשפעה לדח"מ כן ע"י הרוח שצאדם הוא שאוצ השפעה למטה * והנפש הוא כנגד עולם השפלי שצנפיש יש ג"כ נפש הבהמיות המתאווה לדברים גשמיים (עי' זו"מ בראשית ט.) * והנשמה והרוח שניהם שומרים ומנפים אל הקדושה והדביקות * ואמר דוד

המלך ע"ה נפשי לה' שהיה מתפלל שיצא אל הבהמיה הזאת שגם נפשו לא יתאווה לשום דבר רק לדבק להקדוש' כמו הנשמה והרוח שהם שומרים תמיד ומנפים אל הצוקר דהיינו הקדוש' והדביקות והחסדי' הנקראים צוקר (עי' זוה"ק יתרו פא. ושם צלק רד.) כמו כן תתאווה נפשו לזאת ומי יגרום לי זאת * שומרים לצוקר הם הנשמה' והרוח יכריחו ויביאו גם הנפש להיות כמותם צלתי לה' לצדו וק"ל *

או יאמר והיה עקב תשמעון כו' עקב הוא רמו לאנשים כאלה שאין להם שכל וצינה להשיג גדולת הצורה צ"ה ועבודתו שלימה לעצדו צאמת וצלימות * רק שהם מחברים עצמם אל אנשי צדק ואמת היודעים ומכירים גדולת הצורה צ"ה ועודים צאמת אזי נחשצ גם להם כאלו גם הם עשאו עבודתם שלימה כהצדיקים השלימים * וזהו והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה כנ"ל שהאנשים הפחוחים צשכלם ישמעו ויחזרו את עצמם אל אותן הצדיקים היודעים המשפטים האלה * ושמרתם ועשייתם אותם ר"ל יהיה נחשצ לכם כאלו גם אתם שמרתם ועשייתם כמוהם: וזהו נפשי לה' משומרים לצוקר (תהלים קל, ו) ר"ל כשאני מדבק עצמי לה' מחמת אותם אנשים הצדיקים השומרים ומנפים לצוקר כנ"ל. שומרים לצוקר ר"ל גם אנכי נחשצ עם אותם השומרים לצוקר וק"ל *

ט. עי' זוה"ק בראשית מז ע"ב, ושם משפטים צד ע"ב. י. ראה פרשת אמור ד"ה א"י דבר (רנט:), "הראיה לזה שהעיקר הוא המחשבה הקדושה, שהרי... אעפ"י שהמלאכה אפי' בחול נעשית ע"י הבורא ב"ה, אעפ"כ יחשב לכם השביתה שאתם שובתים בשבת ממלאכה למצוה כאלו אתם שובתים ממלאכה ממש מחמת מצות שבת". יא. ראה פרשת קדושים ד"ה וזהו (רמו:), ובפרשת אמור שם, שע"י שמירת שבת תחתון מתקן שבת העליון. יב. ברפוס שקלאור איתא "לעשייה". יג. בענין גודל מעלת נשמת ישראל מול דרגת המלאכים, ראה ר"פ במדבר (רעג:). יד. עיין פרשת נח ד"ה א"י ופתח (יב:), שהצדיק בעבודתו מוטל עליו לתקן ג' עולמות אלו - מלאכים, גלגלים, שפל - שהם מרומזים בגוף האדם. טו. עיין בפרס שער כג ערך בוקר. טז. בענין זכיית האדם לנפש השכליות ע"י שבידת נפש הבהמיות, ובענין זכיית גר"ן, ראה פרשת ויצא ד"ה וישא (נד:). יז. ראה פרשת בא ד"ה דברו (קמג:), "אם ימעט ממנו החיות דשה שאינו יכול לקבל הכנעה, ולקח הוא ושכנו שיתקרב אל הצדיקים ויהיה לו אחדות עמהם, במכסה נפשות פי' ואז גם הוא יהיה בחשבון נפשות הצדיקים.. ואפשר לכל אדם גם מי שהוא בכלל בשר שאינו צדיק כ"כ, יכול לבא לראות את כבוד ד' ע"י התחברות הצדיקים ואחדותם", ועיין באגה"ק של מהר"א זי"ע (תנח:), "כל ישראל לא היה יכולים בוודאי שיהיה כולם במדרגה זו של משה ושיקבלו התורה ע"פ מדרגת הנבואה, אך מחמת שהאמינו

או יאמר והיה עקב חו' פסוק (תהלים צדיק ורוצו שלום עד צלי י (חולין ס:) אמרה לצנה לפ לשני מלכים להשתמש הקצ"ה תמעט עצמך ו צשמך דהיינו שמואל הקס והיה עקב תשמעון ר"ל המשפטים צעווה ולא לה המשל צשעת פריחת הפיו מאוד ותחמד למראה כמו מ:ג) היוצא צימיו ניסן ו מצדך כו' ואחר גמר הפנ ונמלא דבר גשמי צש התאווה הוא לעינים וזו גמר הפרי העיקר התו שנאמר אלל חוה (בראשית טו) העץ למאכל ותאווה שצפעס אחד היה לה שני דבר קדוש מאוד לכן וז ואברהם זקן צא צימיו ו שלא חיסר מימיו כלום ו עבודת הצורה צ"ה (זוה"י יפרח צימיו צדיק ר"ל הו צעבודתו ית' והם כמ שפורח צקדושתו ומעשי

במשה והתקשרו בו והוא הי התורה ע"י אחדותם והתקע (רלב:), ופרשת בהעלותך ד" ית. ראה סו"פ יתרו (קעב:), ע עיין בגליון ובלחזות בנעום בכל יום ויום עולם אחר ואי פעם עלה ותיקן עולם הגבוז ב"ה ולקשר הגשמיות ברוח למעלה בעולמות העליונים ב למטה ולמעלה, וכן צריך להו באברהם ואברהם זקן בא בינ כ. ראה לקוטי תורה פרי' וזא ישוב ה' לשוב עליך לטוב, ל בני חיי מזוני, כמאמר רבי ע

והנה מלות קדושים תהיו היא מלוח גדולה ונשגבה עד מאד, ולא כל אדם זוכה להגיע אליה בשלימות הנרלה, אכן כאשר האדם מדבק עלמו בתלמידי חכמים בעובדים את השי"ת בקדושה וצטרכה, אזי נחשב לו כאילו נתעלה גם הוא במעלות הקדושה, וזה שדרש רש"י שגאמרה פרשה זו בהקבל, היינו שקדי להגיע למדריגת קדושים תהיו, מן הכרח שיהיו כל ישראל בהקבל יחד עם הצדיקים והחסידים, ועל ידי זה יהא נחשב להם כאילו נתעלו כולם במעלות הקדושה.

ור"ז הסמיך המדרש לכאן את הפסוק ואחס הצדקים צה' אלהיכם חיים כולכם היום, כי על פסוק זה דרשו חז"ל (כתובות קיא:): וכי אפשר לדבוקי בשכינה, אלא כל המדבק לתלמידי חכמים מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה, וזהו כוונת המדרש לתלמידי שכל ידי שיהיו דבקים בתלמידי חכמים יזכו כל ישראל להגיע למדריגת קדושים תהיו.

והנה אמרו חז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיו אדם יזר עוב על יזר הרע, אם נלחו מועב ואם לאו יעסוק בחורה, אם נלחו מועב ואם לאו יקרא קריאת שמע, אם נלחו מועב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. וכתב הפלאה (כתובות סז.) כי עסק החורה הוא בודאי רפואה מספקת לשצר כח היזר הרע, ואם אכן הוא נמות, והא דקאמר ואם לאו, היינו שאם יסיתו להחגאות צעת לימוד החורה לכיון צהם שלא לשמה, ואז אין לה סגולה זו לנצח כח היזר, על זה מועיל הזכרת יום המיתה להכנישו שלא יתגאה בעבודתו, עכ"ל.

אך לפי האמור שהמדבק עלמו בתלמידי חכמים נחשב לו כאילו עשה גם הוא עבודה תמה וישרה, אם כן שוב אינו זריך להגיע להעצה של הזכרת יום המיתה, דמאחר שהתלמידי חכמים עוסקים בחורה ועבודה כוונה זכה וללכה לשם

חוחמין בשמים, איחיציה מקדש השבת וישראל והזמנים, ומשני הכא חדא היא, וביאר ברצונו יונה (ברכות מע.) שקדושת ישראל תלויה בקדושת השבת, וקדושת הזמנים תלויה בקדושת ישראל. הרי שקדושתן של ישראל תלויה ועומדת בכח קדושת השבת, ולכן לאחר שנתעו ישראל במלות קדושים תהיו, הסמיך הכתוב מלות שמירת שבת אשר כוחה יפה להשפיע רוח קדושה בלבוש בני ישראל.

*

7 ← ד או יאמר לפרש דברי רש"י, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, מלמד שגאמרה פרשה זו בהקבל.

3 במדרש (ילקוט רמז תרד) קדושים תהיו, זה שאמר הכתוב (דברים ד ד) ואחס הצדקים צה' אלהיכם חיים כולכם היום. ולריך ביאור.

ג עוד איחא במדרש (שמו"ר פל"ח ס"ג) אמרו ישראל לפני הקב"ה, רצון העולם אתה מבקש שבה קדושים הכר ממנו המות. והוא פלאי.

וגראה בהקדם מה שכתב צועס אלימלך (פ' עקב) לפרש הכתוב (תהלים קל ו) נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבוקר, כי האנשים שאין להם שכל וצינה להשיג גדולת הצורה ועבודתו לעבדו צאמת ובלבב שלם, רק הם מחזרים עלמם אל אנשי אדק היודעים ומכירים גדולת הצורה ועובדים צאמת, אזי נחשב להם כאילו גם הם עשו עבודתם שלימה כהצדיקים השלימים, וזהו נפשי לה' משומרים לבוקר, פי' כשאני מדבק עלמי לה' מחמת אוחס אנשים הצדיקים השומרים ומצפים אל הקדושה והצדיקות הנקרא צוקר, שומרים לבוקר, פי' גם אני נחשב עם אוחס השומרים לבוקר, עכ"ל.

כהן משיח דהף אס חטאו מיעוטן עדיין פמליח
שלו מתקיימת. ולריך לומר שכוונת הכתוב הוא
על פי מה דקוי"ל (הוריות ג:) רוצו ככולו, ולכן
די אס רוצן עושין רצונו של מקום.

והנה צהך דינא דרוצ מנינו צמס' חולין (דף
יא:): מנח הא מילתא דאמור רצנן זיל
צחר רוצא, רצ מרי אמר, אחיא ממכה אציו
ואמו (שמות כא עו), דאמר רחמנא קטליה,
וליוחש דלמא לאו אציו הוא, אלא לאו משום
דאמרינן זיל צחר רוצא.

והנה מצוהר צמדש (ויק"ר פ"ד ס"ו) גוי
אחד שאל את רבי יחושע בן קרח
כתיב צתורתכם (שמות כג ז) אחרי רבים
להטות, אנו מרובים מכם, מפני מה אין אתם
משוין עמנו בצדוק זרה. ותירץ החיד"א צראש
דוד (פ' צמדצר) כי בני ישראל נקראים צנים
למקום, מה שאין כן האומות הם צצחינת
עצדים, ולגבי בן לא שייך עענת רוצא, עיי"ש
צדצריו. והנה משמירת שצת מוכח שצני ישראל
צנים למקום, כי אמרו חז"ל (סנהדרין נח:): גוי
שצצת חייב מיתה, וציאר צצני יששכר (סיון
מאמר צ אות ו) כי השצת הוא שרציעו של
מלך, והמשחמש צשרציעו של מלך חייב מיתה,
אצל ישראל הם צנים למקום והמה משחמשים
צשרציע אציהם, עכ"ד.

ובכן יתצאר היעצ המשך וקישור הפסוקים, כי
לאחר שהזכיר הכתוב דצר אל כל עדת
צני ישראל קדושים תהיו, דרק אס יהיו כולן
קדושים תהא קדושתו קיימת, לכאורה יקשה הלא
צפר כהן משיח נאמר פרוכת הקודש אף דסרחו
מיעוטן, ולריך לומר דרוצו ככולו, ולזה הסמיך
הכתוב איש אמו ואציו תיראו דמהתם ילפינן דין
רוצ. אך לפי זה מתעורר קושיא אומות העולם
שהם הרוצ נגד ישראל ולריכין צני ישראל ללכת
אחרי גילוליהם ח"ו, ולזה אמר הכתוב ואת
שצחתי השמורו, ומשמירת שצת מוכח דישראל

שמים, נחשב גם להצדקים עמהם כאילו עסקו
בחורה לשמה, ויוכלו לגרש את יארס הרע על
ידי כה החורה. וזה שדרש המדרש, אמרו ישראל
להקצ"ה רצון העולם אתה מצקש שנהא קדושים,
ודצר זה צלתי חפשי אלא על ידי שנהיה צדקים
צתלמידי חכמים, אס כן הסר ממנו המות, פי'
שאין אנו צריכים את העלם של יזכיר לו יוס
המיתה, כי על ידי הצדיקות צתלמידי חכמים
יזכו לנלח יארס הקשה צכח עסק החורה. L

*

וידבר ה' אל משה לאמר, דצר אל כל עדת
צני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו
כי קדוש אני ה' אלהיכם, איש אמו ואציו תיראו
ואת שצחתי השמורו אני ה' אלהיכם. ודקדקו
המפרשים צעטס סמיכות כיבוד אב ואם ושמירת
שצת למצות קדושים תהיו, גם יש להצין הכוונה
צמה שסיים ואמר אני ה' אלהיכם.

ונראה צהקדם דצרי הגמרה (צצחים מא:): תנא
דצני רבי ישמעאל, מפני מה נאמרה
(ויקרא ד ו) פרוכת הקודש צפר כהן משיח, ולא
נאמר צפר העלם דצר של ציצור, משל למלך צצר
ודס שסרחה עליו מדינה, אס מיעוטה סרחה
פמליח שלו מתקיימת, אס רוצה סרחה אין
פמליח שלו מתקיימת, ופירש"י כיון דרוצ ציצור
חטאו צציוכל אין כאן קדושה. וצזה כתב
אחמו"ר זללה"ה צעצני חיים (ח"צ פרשה זו)
לפרש הכתוב דצר אל כל עדת צני ישראל
קדושים תהיו, היינו סיכיו כולס קדושים, ואז כי
קדוש אני ה' אלהיכם, שחבה קדושתו קיימת
צעולם הזה, אצל אס יחטאו ישראל, צציוכל אין
פמליח שלו מתקיימת ואין כאן קדושה, עכ"ד.

אכן לכאורה יקשה דכיון שאמר הכתוב דצר
אל כ"ל עדת צני ישראל קדושים תהיו,
הרי משמע שכולן ממש יעשו רצון ה', ורק אז
תהא קדושתו קיימת, ואס כן למה חזינן צפר

ולפ
יפ
זכר
הח
חיל
דרש
זכר
יכו
דיס
גולם
אחס
יוס
וכי
למיד
צנה
שיכו
הגיע
ירגז
נלחו
מוצב
מוצב
יפלאה
צודאי
אצן
שחם
צכס
ח כח
הכניעו
חכמים
: תמה
: זה של
חכמים
ה לשם

ויתבאר על פי מה שכתב ח"ז זללה"ה בייטב פנים (לפרשת החודש אוח י) לפרש הכתוב (יחזקאל מו ח) שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וציוס השבת יפתח. והנה שורש העבודה הוא בלב, רחמנא לבא צעי (סנהדרין קו:), ורוב מלואת החלון צדיבור ומעשה הוא כדי לעורר הלב, כי אחרי הפעולות נמשכות הלבבות כמצואר בספר החינוך (מורה ט"ז). אמנם יש מדריגה גדולה מזו שהלב הוא המעורר כלי המעשה, כדכתיב (שמות עו ח) אז ישיר משה, ופירש"י עלה בלבו שיסיר, לא ששר צפה לעורר הלב, כי אם עלה בלבו שיסיר, ועל ידי הלב ויאמרו לאמר צפה. והנה צששת ימי המעשה צריך פעולה במעשה כדי שיחפעל הלב, אבל ציוס השביעי הלב מעורר את האצרים כלי המעשה, ולכן צשבת פעור מלהניח חפילין הבאים לעורר הלב לזכור יחודו ואחדותו, כי אז הלב נחשור מעלמו והוא מעורר האצרים. וזה שאמר שער החצר הפנימית, זה הלב הפנימי, שהוא שער הגוף הנקרא חצר, הפונה קדים, כלומר המעורר תחילה וקודם את איברי הגוף, יהיה סגור ששת ימי המעשה, ולריך מעשה לפותחו, אבל וציוס השבת יפתח השער הפנימי תחילה והוא יעורר האצרים החלונים כלי המעשה, עכ"ד.

וזה שאמר הכתוב דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו, ומאות הקדושה תלויה צעורה וזיכוך הלב, כמצואר צתיקוני הזכ"ק (דף סג.) על לבא שריא קדושה. אכן כדי לעורר את הלב לעבודתו ית"ש צריך לעסוק תחילה במלואת מעשיות, ולזה אמר איש אמו ואציו תיראו, ובמלואת זו נכלל מלואת ומעשים טובים הרבה, כמצואר צזוכ"ק (יתרו דף לג.) שכאשר הבן עוסק בתורה ובמלואת הרי הוא מכבד את אציו ואת אמו, עיי"ש. ועל זה ממשיך הכתוב לעמדינו שיש מדריגה גדולה מזו

ולעבוד את ה' בקדושה וצטהרה. ומטעם זה המשיך הכתוב ואמר איש אמו ואציו תיראו, כי עיקר הקדושה הנחקקת בנפש האדם נוצע ממה שמקבל צילדותו מאציו ואמו, כי חז"ל בעילו על האצ ללמד את צנו תורה ולגדלו ולחנכו צדרך הקדושה כמצואר צגמרא (קידושין ט.), וכאשר הבן שומע לקול הורים ומורים, גם כי יזקין לא יסור ממנה, ותהא הילוכו בקדושה וצטהרה, ועל ידי זה יזכה לעשות הכנה הראויה לקבל את הקדושה העליונה לעתיד לבא.

ועל זה הסמיך הכתוב ואת שבתותי תשמורו, כי גם השבת קודש היא הכנה דרבה לקדושה דלעתיד, כמצואר צדברי ח"ז זללה"ה בייטב לב (פ' השא) שהשבת היא אחד מששים צעולם הצא (צרכות מז:), והוא הכנה על שבת העמיד יום שכולו שבת, ואלולא שבת שהוא מעין עולם הצא לא היינו יכולים לסבול קדושת שבת העמיד, ועל זה נאמר אך את שבתותי תשמורו, כי אות היא לדורותיכם העתידין, לדעת כי אני ה' מקדישכם, פי' מזמין אחכם על שבת הצא, עכ"ד. ולזה כאשר הזכיר הכתוב את צני ישראל צפרשה זו לקדש עלמם כדי שיהיו ראויים לקבל קדושה של מעלה לעתיד לבא, לזה הסמיך והזכיר על שמירת השבת שהיא גם כן הכנה דרבה על קדושה דלעתיד יום שכולו שבת.

*

74 ח עורר לחלוק מילין לפרש מקראי קודש, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, איש אמו ואציו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלהיכם.

3) במדרש רבה (פכ"ד ס"ד) קדושים תהיו, הכ"ד (תהלים כ ג) ישלח עזרך מקודש, מקודש מעשים שיש צידך, ומליון יסעדך, מליון מעשים שיש צידך. ולריך ציאור.

היכולת כי יש אלהים שופטים בארץ, עיי"ש מה שחירץ לדרכו.

ונ"ל על פי מה דמתאמרה משמיה דהרה"ק הרבי ר' יחיאל מיכל מזלצטשויז זי"ע (הוצא בשפתי צדיקים פ' אמור) לפרש המשנה (אבות פ"ג מ"ב) רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבים ואין צניינם דברי חורה הרי זה מושב לנים שנאמר (תהלים א א) וצמושב לנים לא ישב. וקשה למה פתח בלשון רבים ואין צניינם ומסיים בלשון יחיד הרי זה, גם נ"ל דבפסוק וצמושב לנים לא ישב אין שום ראייה אל דבריו הקודמים. אמנם מסורה צדינו כי כשם שבמקום ישיבת הצדיק נשאר רשימו דקדושה, כן במקום ישיבת לנים ורשעים יש רשע עומאה, וכשיגיע אחר כך איש צדיק לאותו מקום יבלבל דעתו שלא יוכל לומר על אותו מקום דברי חורה, וזהו אמרם שנים שיושבין ואין צניינם דברי חורה, היינו שאינם יכולים לדבר דברי חורה, הרי ז"ל מושב לנים, פי' שבמקום הזה היה פעם אחת מושב לנים, ועל זה הביא ראייה מפסוק וצמושב לנים לא ישב, עכ"ל ק.

וע"ל פי זה נשכיל ונבין מדוע הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ולא המשיל אותם שם בארץ אויביהם, שהרי ארץ מצרים הייתה ערות הארץ מקור העומאה והזוכמה, ואלמלא היו בני ישראל נשארים במקום ההוא, לא היו יכולים להתעלות במעלות החורה ועבודת ה' מחמת רשע העומאה שנשאר על המקום ממעשי הרשעים אשר ישבו שם מקדם, ולכן הוציאם הקב"ה משם והכניסם לארץ ישראל המקודש בעשר קדושות, מקום אשר ישבו בו אבותיהם הקדושים אברהם יצחק ויעקב ועשו נחת רוח ליוצרים, וקדושת המקום הכוא היה בעזרם לעבוד את השי"ת בקדושה וצטערה.

ובזה יש ליישב קושיית המפרשים מה טעם פתח הקב"ה במעמד הנבחר אנכי ה' אלהיך

שהלכ הוא יעורר את כלי המעשה, ולזה אמר ואת שבתותי תשמורו, וציוס השבת קודש מתעלה האדם למדריגה זו שאינו צריך לעסוק במלאות מעשיות כדי לעורר הלכ, אלא הלכ הוא מעורר את האיברים החיצונים לעבודת ה'.

וזהו ציבור המדרש, קדושים תהיו, ה"ד ישלח עזרך מקודש, מקודש מעשים שיש צידך, ומליון יסעדך, מליון מעשים שיש צידך, כי כל עוד שלא הגיע האדם למדריגה זו שהלכ יעורר את כלי המעשה, יש לו לעסוק תחילה במלאות ומעשים טובים באיבריו החיצונים, וזהו הכוונה מקודש מעשים שיש צידך ומליון מעשים שיש צידך, ומזה יתעורר הלכ לעבודתו ויראתו ויזכה להגיע למדריגת קדושים תהיו התלויה בלכ. L

*

אז יאמר ציבור הפסוקים, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלהיכם.

ונראה בהקדם לבאר מאמר הגמרא (קידושין לה.) דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה, בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהיה לך (שמות כ ב), אמרו אומות העולם לכבוד עלמנו הוא דורש, כיון שאמר כבוד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות. והמאמר הזה אומר דרשוני.

ויבואר בהקדם מה שכתב האור החיים הקדוש (פ' יתרו) בפסוק אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מצית עבדים, לכחורה יש לשאול למה הוציא ה' את ישראל ממצרים ולא הגדיל חסדו עמהם להמשיל אותם שם בארץ אויביהם, ויעבדו בעובדיהם וישלטו בהם, ויקחו את ארצם מידם וישבו בה לעיניהם, ויש בזה יותר נחת רוח לישראל והגדת עולם

ראיה שתכלית הליצאה הייתה להביאם תחת כנפי הקדושה, אמנם כדי שלא יהא לבטל דין מקום לחלוק ולומר שלא הייתה הכוונה במאמר אשר הולאחיד להורותם דרך הקדושה חלל לכבוד עצמו, על כן הסמיך הכתוב איש אמו ואביו חיראו, אשר משם חזרו וחזרו כל צאי עולם לדברות הראשונות, שהכוונה במאמר אשר הולאחיד היה להורות את ישראל לפלם נתיבותם במסילות הקדושה.

L

*

י עוד יש לפרש הכתובים, דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, איש אמו ואביו חיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלהיכם.

וי"ט על פי מה שכתב ח"ז זללה"ה זייטצ לז (פ' קרח) כי בדרך האמונה באלהי עולם ישנם שני דרכים, הא' האמונה הפשוטה המקובל זידינו מאבותינו דור אחר דור, והב' דרך החקירה והשכל המצוהר צמורה נבוכים ושאר ספרי המחקר, אמנם כבר העלו כי דרך המחקר הוא מסוכן, כי ילחה שכל האדם מלהשיג הטמיר ונעלם מעין כל רעיון, ודבר אשר תקצר שכלו מהשיגו יעמוד נכון ויבא לנעות מדרך החורה, אבל דרך האמונה הפשוטה הוא מעמיד את האדם על קו האמת אשר אין דרך לנעות ממנו, עיי"ש שהארזיך צועט אמריו. וכן כתב החסיד הקדוש מהר"י יעב"ץ זללה"ה צספרו אור החיים (פ"ב) מה שעיינו ראו בגזירת ספרד, שכל אותם החוקרים שעמדו על האמונה מדרך החקירה, המירו את כבודם ציום זעם, והנשים וקלי הדעת אשר אמונתם הייתה רק בקבלה מאבותיהם בלבד, קדשו את השם הנכבד והנורא, השם ינקום דמם במהרה, עכ"ד.

ובזה יש לפרש כוונת הכתוב דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו,

אשר הולאחיד מארץ מצרים, ולא אמר אנכי ה' אשר צרחתך, כי צמעמד הר סיני ציקש הקצ"ה להורות את בני ישראל שעיקר תכלית הנסים והנפלאות אשר הגדיל לעשות עמהם היה כדי שיהיו עבדים לאלהים ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם בקדושה וצטהרה, וצכן אילו היה הקצ"ה אומר אשר צרחתך, לא היה נשמע עיני זה, ולכן אמר אשר הולאחיד מארץ מצרים, ומזה שהוליאם ממצרים ולא השליטם שם צארץ אויביהם, משם חזין כי תכלית הליצאה הייתה להוליאם ממקום עומאה ולהביאם תחת כנפי הקדושה.

ולפי זה יתבאר מאמר הגמרא, צשעה שאמר הקצ"ה אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש, כי הם לא השיגו טעם הדבר שאמר הקצ"ה אשר הולאחיד דייקא, ולכן סברו דמהאי טעמא לא אמר אשר צרחתך מפני שהאב והאם גם הם שותפים בצריאת האדם, וציקש הקצ"ה לשלול את כבודם ולהגדיל כבוד עצמו, אך כיון שאמר כבוד את אביך ואת אמך, ושמעו שלטעו ישראל על כיבוד אב ואם, על כרחק חזרו וחזרו לדברות הראשונות שהכוונה בצאומרו אשר הולאחיד מארץ מצרים לא היה לכבוד עצמו, חלל כדי להורות את ישראל כי תכלית הליצאה ממצרים הייתה למטן ישיגו אורחות הקדושה.

וזהנה מצוהר צמדרש רבה צפרשתן (פכ"ד ס"ה) פרשה זו נאמרה צהקהל מפני שעשרת הדברות כלולין צחוכה, עיי"ש. ולפי דרכינו י"ל כי מטעם זה פתח הכתוב צמאות קדושים תהיו, כי פסוק זה מכון כנגד הדיבור הראשון אנכי ה' אלהיך אשר הולאחיד מארץ מצרים, שהרי צדיבור זה הייתה הכוונה לעורר את בני ישראל להתקדש בקדושה של מעלה, ומפני כן אמר אשר הולאחיד מארץ מצרים ולא אמר אשר צרחתך, כי מזה שהוליאם מארץ מצרים ולא השליטם שם צארץ אויביהם משם